



**Leiden**



# **De Leidse Jeugdfactor**

## **participatie en perspectief**

**Kaders voor integraal jeugd beleid 2007-2011**



## Inhoudsopgave

3	Inleiding
4	1 Missie
4	2 Kernwaarden
5	3 Staat van de jeugd
6	4 Leidse cijfers
8	5 Landelijke ontwikkelingen
10	6 Regionale ontwikkelingen
10	7 Lokale ontwikkelingen
11	8 Domeinen
12	8.1 Domein opvoeding
14	8.2 Domein gezondheidszorg en hulpverlening
17	8.3 Domein peuterspeelzalen en kinderopvang
19	8.4 Domein onderwijs
21	8.5 Domein veiligheid
23	8.6 Domein vrije tijd
26	9 Jeugdparticipatie
27	10 Integraal werken en organisatorische aspecten
28	11 Conclusies
	- Financiën
	- Bronnen

### Bijlagen

30	I De Leidse jeugdfactor; verslag van de bijeenkomst met partners in het jeugdbeleid
33	II Samenvatting panelgesprekken met jongeren
34	III Invulling basismatrix vijf preventieve functies jeugdbeleid WMO
35	IV Gemeentelijke nota's waarmee een relatie is
36	V Overzicht uitvoeringsprogramma's jeugdbeleid 2008-2011



## Colofon

Gemeente Leiden  
januari 2008  
afd. Sociaal en Economisch beleid  
oplage 1.000 stuks  
Vormgeving en fotografie: Studio Groenlicht  
Drukwerk: Gravisie

Met dank aan Openbare Basisschool De Morskring

## Inleiding

Het integrale jeugdbeleid is een belangrijk onderwerp binnen het beleid van de gemeente Leiden.

Het integrale jeugdbeleid is daarbij aan herijking toe.

De vorige nota "Ruimte voor de jeugd" dateert van 1999.

Op landelijk niveau staat het jeugdbeleid eveneens sterk in de aandacht. De landelijke Operatie Jong wilde de bestuurlijke schotten, die een integraal jeugdbeleid in de weg staan, wegnemen. Er zijn (te) veel bestuurlijke actoren: de diverse ministeries die delen van het jeugdbeleid onder hun hoede hebben, de provincies met hun taken met betrekking tot de jeugdzorg en de gemeenten waar de problemen zich het meest manifesteren en die zorg dragen voor het preventieve jeugdbeleid.

Binnen de kabinetsplannen van het kabinet Balkende IV neemt de jeugd een prominente plaats in. In het concept bestuursakkoord tussen kabinet en VNG wordt ingezet op zaken als terugdringen van het aantal schoolverlaters, verbreding van het bereik van voor- en vroegschoolse educatie, vorming van zogenaamde Centra voor Jeugd en Gezin, invoering van het Elektronisch Kinddossier in de jeugdgezondheidszorg en van de Verwijsindex, die zorgsignalen over een kind vanuit diverse instellingen moet samenbrengen.

Met ingang van 2008 ontvangen gemeenten een Brede Doeluitkering Jeugd en Gezin van het Rijk waarin een aantal oude en nieuwe geldstromen gebundeld zijn. Deze gelden hebben tot doel Centra voor Jeugd en Gezin te ontwikkelen, waarbinnen een aantal oude en nieuwe taken (jeugdgezondheidszorg en de taken met betrekking tot jeugd in het kader van de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning) moeten worden uitgevoerd. Daarmee komt er veel op ons af.

De gemeente Leiden heeft altijd veel belang gehecht aan een goed jeugdbeleid.

Het jeugdbeleid moet daarbij in haar meest brede vorm worden opgevat, dus inclusief onderwijs, zorg, cultuur, vrije tijd, kinderopvang en veiligheid.

Onze primaire doelgroep is de jeugd van 0-18 jaar. Waar relevant (bijvoorbeeld waar het gaat om thema's als aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, voortijdig schoolverlaten, zwerfjongeren of tienermoeders) wordt de bovengrens opgerekt naar 23 jaar.

Het Leidse jeugdbeleid heeft een solide fundament, dat is gebaseerd op een goede en nauwe samenwerking met de betrokken partners en instellingen in de stad.

Een herijking van dit jeugdbeleid heeft dan ook in overleg met deze partners en de jeugd zelf plaatsgevonden.

Er is een jeugdtafel (bijlage I) georganiseerd waarbij de

instellingen zijn uitgenodigd mee te denken over de toekomst van het jeugdbeleid. Aan inwoners van de stad zijn via het Leiden Panel vragen voorgelegd en er is tijdens 8 panelgesprekken met jongeren (bijlage II) gesproken over hun ideeën en de toekomst van de jeugd in de stad. De bevindingen zijn verwerkt in deze nota.

Het betreft hier een kaderstellende nota, waarin we ingaan op de hoofdlijnen van beleid. In vervolg op deze kaderstellende nota zal een aantal uitvoeringsnotities verschijnen, waarin we aangegeven en uitwerken hoe we een en ander gaan aanpakken. Daarbij wordt ook een financiële uitwerking gegeven en worden (meetbare) concrete doelen opgenomen.

In deze kaderstellende nota stellen we per domein de vragen:

1. Wat willen we bereiken?
2. Hoe staan we er nu voor?
3. Wat gaan we doen om ons doel te bereiken?

Dit doen we bij alle domeinen binnen het jeugdbeleid. We streven daarbij niet naar volledigheid, maar kijken naar de zaken die specifiek voor het jeugdbeleid van belang zijn. Jeugdbeleid heeft altijd een relatie met andere (deel) beleidsterreinen. Als voorbeeld nemen we sport. In de sportnota staat het gemeentelijk beleid ten aanzien van sport verwoord. Daarin is er ook veel aandacht voor jeugd en sport. Dat wordt in deze nota niet herhaald. In bijlage IV is een overzicht weergegeven van nota's waarmee een duidelijke relatie ligt.

Vervolgens benoemen we per domein een aantal speerpunten en knelpunten en geven we aan waar we de komende jaren extra in willen investeren.

Deze nota draagt de naam 'De Leidse Jeugdfactor'.

Deze jeugdfactor is een lakmoesproef voor het gemeentelijke (jeugd)beleid.

Bij beleidsontwikkeling die (ook) de jeugd betreft moet ook vanuit het perspectief van de jeugd gekeken worden. Dit geldt, behalve voor de directe domeinen van het jeugdbeleid, ook voor ruimtelijke ontwikkeling, verkeersveiligheid, wonen en werken, integratie, de sociale infrastructuur van wijken, vrije tijdsvoorzieningen en de toekomstvisie. Wat betekenen de ontwikkelingen binnen deze terreinen voor de jeugd in onze stad en andersom: wat betekent de factor jeugd voor deze terreinen. Zo wordt de jeugdfactor een maat voor permanente aandacht en zorg voor de jeugd in de stad.

De jeugd **heeft** immers niet alleen de toekomst, zij **is** de toekomst.



## 1. Missie

In Leiden krijgt de jeugd de kans in een veilige en stimulerende omgeving op te groeien zodat ze haar talenten en vaardigheden kan ontwikkelen en later als volwassene volwaardig deel kan nemen aan de samenleving.

Participatie en perspectief zijn daarbij kernbegrippen. Onze focus ligt vooral op de leeftijdsgroep van 0-18 jaar. Waar nodig en relevant wordt de leeftijdsgrens opgetrokken tot 23 jaar.



## 2. Kernwaarden

1. Een kind groeit op in een veilige omgeving. Dit geldt zowel voor het gezin, voorschoolse voorzieningen, de school, de wijk en binnen overige voorzieningen.
2. Ouders zorgen voor de opvoeding van hun kinderen. Waar nodig worden zij hierin ondersteund.
3. Er wordt recht gedaan aan het individuele kind. Individuele talenten en vaardigheden worden ontwikkeld en bedreigingen worden vroegtijdig gesignaleerd en op maat aangepakt. Er is plaats en respect voor diversiteit.
4. De jeugd participeert binnen de samenleving. Kinderen (vanaf 4 jaar) en jongeren zitten op school of werken. Ze zijn actief in hun vrije tijd en hun leef-omgeving is zodanig ingericht dat er rekening met hen wordt gehouden.
5. Altijd staat het kind centraal.



## 3. Staat van de jeugd

Met de meeste kinderen in Nederland gaat het goed. Uit internationaal onderzoek blijkt zelfs dat onze jeugd de gelukkigste ter wereld is.

In Nederland kan gesteld worden dat het met 85% van de jeugd goed gaat.

Bij 15% is sprake van (lichte) problematiek en bij een derde daarvan (5%) is sprake van zwaardere problematiek. Circa 1 à 1,5% van de gezinnen in Nederland heeft meervoudige problemen.

Er zijn geen redenen om aan te nemen dat deze percentages voor Leiden anders liggen.

De gemeente heeft in het kader van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) de taak een breed en preventief jeugdbeleid te voeren voor alle jongeren. Voor de 15% die risico loopt moet gezorgd worden voor snelle signalering en aanpak van problemen en bij de 5% met zwaardere problemen moet de gemeente ervoor zorgen dat deze kinderen goed worden doorverwezen naar de jeugdzorg. Bij de gezinnen met meervoudige problematiek heeft de gemeente vooral een taak waar het gaat om coördinatie van zorg.

Bij nationaal onderzoek (Kinderen in Tel 2007) staat Leiden op de 34e plaats van de 458 gemeenten. Nummer 1 is de minst aantrekkelijke gemeente voor kinderen. Vergeleken met de andere G 27 gemeenten is Leiden in dit onderzoek een middenmoter (14e van de 27). Negatieve scores zijn er op het gebied van meldingen kindermishandeling (veel meldingen), speelruimte en kinderen in uitkeringsgezinnen. Positieve scores zijn er op het gebied van met name jeugdwerkloosheid en in mindere mate bij schoolverzuim en jongeren met een delict voor de rechter.

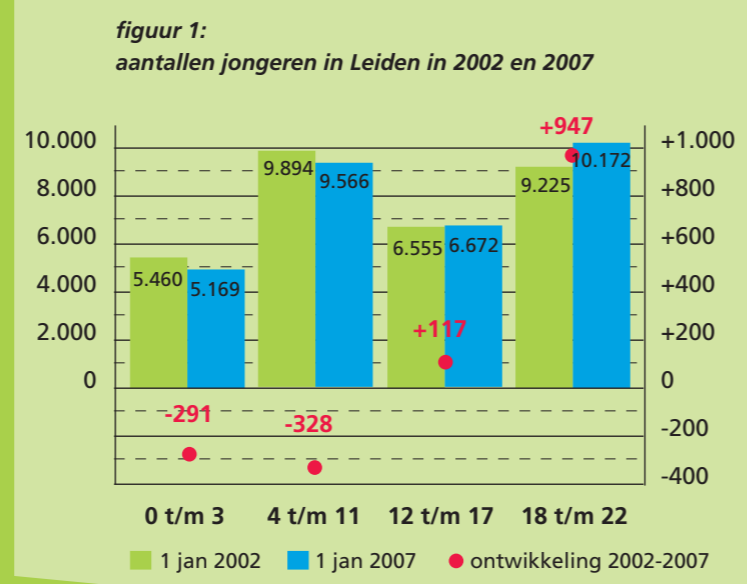
Uit de Atlas Nederlandse gemeenten (2006) blijkt dat Leiden een stad is met een hoog percentage jongeren, grotendeels natuurlijk veroorzaakt door de aanwezigheid van studenten in de stad. Het jeugdbeleid en deze nota richten zich in mindere mate op studenten in de stad. Leiden scoort positief waar het gaat om kansen voor jongeren op de arbeidsmarkt, jeugdwerkloosheid, kwaliteit van het onderwijs en het opleidingsniveau (ook hier onder invloed van de aanwezigheid van de universiteit). Er zijn wat minder allochtone jongeren dan het landelijk gemiddelde, de jeugdcriminaliteit is iets lager, de overlast van jongeren is iets hoger en de woonaantrekkelijkheidsindex voor jongeren is tot slot iets lager dan gemiddeld. In gesprekken met en onderzoeken onder jongeren geven jongeren aan behoorlijk tevreden te zijn over de stad. Ze missen op wijkniveau voorzieningen en missen op stedelijk niveau activiteiten als feesten en concerten voor de jeugd onder de 18 jaar. Jongeren vinden Leiden een stad met potentie, maar ze maken zich zorgen over hun mogelijkheden om aan huisvesting te komen.





## 4. Leidse cijfers

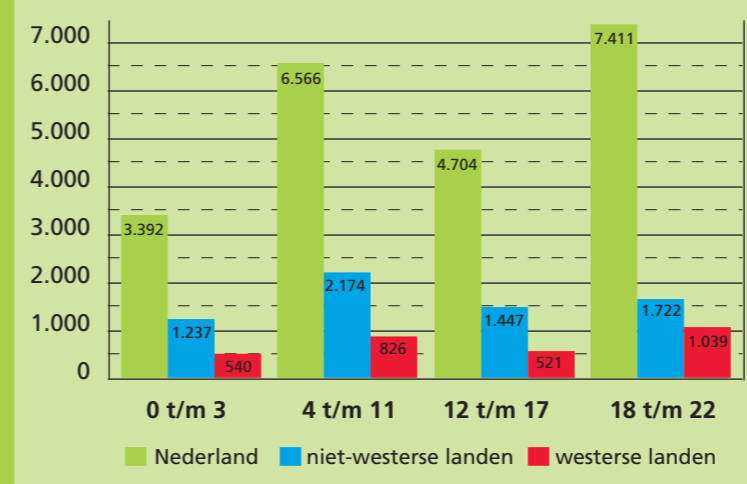
Op 1 januari 2007 had Leiden 21.407 inwoners onder de 18. Dat waren er 502 minder meer dan in 2002. In de ontwikkeling van de verschillende doelgroepen van jeugdbeleid zijn er in de afgelopen vijf jaar duidelijke verschillen: Onder de twaalf jaar zijn er in totaal 619 inwoners minder; in de leeftijd van 11 tot en met 22 jaar zijn er 1.064 inwoners bij gekomen.



Wanneer het woningbestand in Leiden niet uitbreidt, is de prognose dat het percentage kinderen en jongeren tot 18 jaar verder zal afnemen. Wanneer er uitbreiding met voldoende eengezinswoning plaats vindt, zal er sprake zijn van een hele lichte groei.

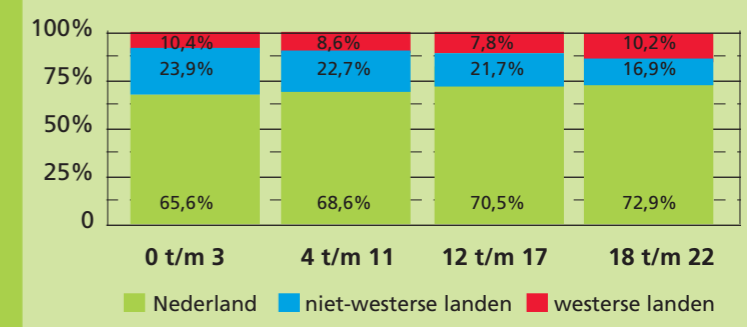
De meest kinder- en jeugdrijke wijken zijn het Roodenburgdistrict, het Bos- en gasthuisdistrict, de Merenwijk en de Stevenshof. De Stevenshof en daarna de Merenwijk hebben de hoogste percentages jongeren (12-17 jaar).

**figuur 2:**  
aantallen jongeren in Leiden in 2007 naar herkomst



Ongeveer 75% van alle Leidenaren is van Nederlandse herkomst, 14% is van niet-westerse herkomst en 12% is van westerse herkomst. Omdat de leeftijdsopbouw van de verschillende herkomstgroepen zo uiteenloopt, zijn deze percentages voor de Leidenaren onder de 23 anders. Met name de Leidenaren van niet-westerse herkomst zijn gemiddeld veel jonger waardoor zij in verhouding een groter deel uitmaken van de doelgroepen van het jeugdbeleid. Van de Leidse jeugd onder de 23 is ongeveer 20% van niet-westerse herkomst. Dit percentage varieert van bijna een kwart van alle kinderen onder de vier (23,9%) tot ongeveer een zesde van de 18- t/m 22-jarigen (16,9%).

**figuur3:**  
percentage jongeren in Leiden in 2007 naar herkomst



In Leiden gaan meer kinderen naar Havo of VWO dan landelijk (56% in Leiden tegenover 47% landelijk). Ook de deelname van allochtone leerlingen binnen het Havo-VWO onderwijs is hoger dan landelijk (43% in Leiden tegenover 29% landelijk). Meer dan 53.000 leerlingen en studenten van binnen en buiten Leiden bezoeken een in Leiden gevestigde onderwijsinstelling. Daarmee is Leiden een echte onderwijsstad.

Het is voor studenten maar vooral voor niet studerende jongeren lastig om aan woonruimte te komen in Leiden. De wachttijd bedraagt minimaal 3 tot 4 jaar en stijgt nog steeds fors. Dit onderwerp ligt buiten het bereik van deze nota, maar is wel een belangrijk knelpunt voor jongeren en voor de stad.



## 5. Landelijke ontwikkelingen

De jeugdzorg staat landelijk stevig in de schijnwerpers. De aanleiding hiertoe zijn trieste gebeurtenissen, zoals het gezinsdrama in Roermond, de dood van de peuter Savanna en het meisje van Nulde. Deze drie gebeurtenissen hadden als overeenkomst dat, ondanks de aanwezigheid van tal van hulpverleners in het gezin, de zaak een dramatische wending kende.

### Operatie Jong

Het Rijk is daarop gestart met de Operatie Jong die als doel had de schotten, die er bestaan op allerlei gebieden en die een effectief jeugdbeleid in de weg staan, in kaart te brengen en weg te werken. Zo houden 3 bestuurslagen zich bezig met het jeugdbeleid: de gemeente op lokaal en preventief niveau, de provincie waar het gaat om de Bureaus Jeugdzorg en de geïndiceerde jeugdhulpverlening en binnen het rijk 7 ministeries. Binnen de jeugd(gezondheids) zorg zijn tal van instellingen werkzaam, wat de versnippering op de werkvloer nog eens versterkt. Het sturingsadvies van de commissaris Operatie Jong, Steven van Eijck, biedt een veelheid aan voorstellen om dit versnipperde jeugdbeleid te verbeteren. Een belangrijke tendens in het sturingsadvies is een sterke rol toe te kennen aan het gemeentelijke niveau. Daar spelen de problemen direct en moeten ze worden aangepakt. Gemeenten moeten daar meer op worden toegerust.

### Wet op de jeugdzorg

In 2005 werd de Wet op de Jeugdzorg van kracht, die het recht op jeugdzorg en de toegang tot de jeugdzorg via één loket, het Bureau Jeugdzorg regelt. Bureau Jeugdzorg is verantwoordelijk voor de intake en indicatiestelling van jeugd met zwaardere problematiek en kan een indicatie afgeven voor bijvoorbeeld jeugdhulpverlening (via Cardea), pleegzorg etc. Via de zogenaamde voorpostfunctie participeert Bureau Jeugdzorg in tal van lokale zorgnetwerken zoals de Zorg Advies Teams 0-19 jaar.

De provincies zijn inhoudelijk en financieel verantwoordelijk voor de Bureaus Jeugdzorg en de geïndiceerde jeugdhulpverlening (Cardea etc.).

Het is van belang dat het lokale preventieve jeugdbeleid en de provinciaal georganiseerde jeugdzorg goed op elkaar aansluiten. In het verlengde van de wet op de Jeugdzorg zijn de 5 functies voor het preventieve gemeentelijke jeugdbeleid benoemd en vervolgens vastgelegd in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).

### Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

De WMO is van belang voor een deel van het jeugdbeleid. Deze taken zijn expliciet benoemd in prestatieveld 2:

“op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden”.

Meer specifiek gaat het hier om de eerder in het kader van de Wet op de Jeugdzorg vastgelegde 5 gemeentelijke taken in het preventieve jeugdbeleid:

1. Informatie en advies aan jeugdigen en ouders;
2. Vroegsignalering van problemen;
3. Toeleiding naar het lokale aanbod;
4. Licht pedagogisch advies;
5. Coördinatie van zorg.

Binnen de WMO zijn meerdere prestatievelden die van belang zijn voor de jeugd, maar daar wordt deze groep niet apart onderscheiden.

In Bijlage III is een schema opgenomen van de huidige inzet in Leiden op deze 5 functies.

### Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV)

De andere belangrijke basis voor het jeugdbeleid zijn de taken die worden uitgevoerd door de jeugdgezondheidszorg binnen de WCPV.

Het gaat hier om:

1. Het op systematische wijze volgen en signaleren van ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van jeugdigen en van gezondheidsbevorderende en - bedreigende factoren;
2. Het rammen van de behoeften aan zorg;
3. De vroegtijdige opsporing en preventie van specifieke stoornissen en het aanbieden van vaccinaties voortkomend uit het Rijksvaccinatieprogramma;
4. Het geven van voorlichting, advies, instructie en begeleiding;
5. Het formuleren van maatregelen ter beïnvloeding van gezondheidsbedreigingen.

### Concept bestuursakkoord Kabinet en VNG 2007 “Samen aan de slag”

In het concept bestuursakkoord tussen kabinet Balkenende IV en de VNG is er veel aandacht voor de jeugd. Gemeenten worden daarbij gezien als “hoeder” van ontwikkelingsvoorwaarden.

Het gaat in het akkoord om:

1. Totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin (CJG).
2. Iedere gemeente met een consultatiebureau heeft in 2011 een CJG;
3. Invoering van het Elektronisch Kinddossier (EKD) in de Jeugdgezondheidszorg (2009);
4. Invoering van de zogenaamde Verwijsindex, die signalen van zorg over jeugd/gezin van diverse instellingen samenbrengt (2009);
5. Bestrijden jeugdcriminaliteit en overlast;
6. Aanpak voortijdig schoolverlaten (halvering in 2012);
7. Verbetering en uitbreiding voor- en vroegschoolse educatie (VVE);
8. Uitbreiden aantal Brede Scholen;
9. Signaleren van kindermishandeling (nadere afspraken volgen);
10. Aanpak huiselijk geweld (waar kinderen vaak bij zijn betrokken of getuige van zijn);
11. Kindvriendelijke woonomgeving (nadere afspraken volgen);
12. Participatie (nadere afspraken volgen);
13. Pilots samenwerking gemeenten/provincies in het kader van de jeugdzorg;
14. Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen.

Voor Centra voor Jeugd en Gezin, Verwijsindex en Elektronisch Kinddossier worden middelen beschikbaar gesteld.

Gemeenten ontvangen van 2008 tot en met 2011 een Brede Doeluitkering Jeugd en Gezin die een aantal oude en nieuwe geldstromen samenbrengt. Gemeenten moeten met deze middelen vorm geven aan Centra voor Jeugd en Gezin, waarin een aantal taken wordt samengebracht: uitvoering van de jeugdgezondheidszorg en de 5 gemeentelijke taken met betrekking tot jeugd uit de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning (zie ook hierboven). De middelen die door het kabinet zijn gereserveerd voor invoering van de Verwijsindex en het Elektronisch Kinddossier (EKD) zijn volgens de betrokken instellingen veel te gering. De kosten worden vooral veroorzaakt doordat het werken met het EKD extra tijd kost.



## 6. Regionale ontwikkelingen

Gemeenten werken op het gebied van jeugd steeds meer samen op regionaal niveau. Resultaten hiervan zijn bijvoorbeeld het Regionaal Bureau Leerplicht, het regionale Jongerenloket, de convenanten op het gebied van preventief jeugdbeleid en jeugdzorg met de provincie (2004-2007), de Regionale Agenda Samenleving en het convenant "Ketenaanpak jeugdbeleid, jeugdzorg en gezinsondersteuning (vroegsignalering en zorgcoördinatie) Zuid Holland Noord", dat 15 gemeenten in Zuid Holland Noord, provincie en 10 jeugdzorginstellingen in maart 2007 tekenden. Dit laatste convenant moet voorzien in een betere organisatie en ketenaanpak binnen de (preventieve) jeugdzorg, regiobrede invoering van Elektronisch Kinddossier en Verwijsindex en pilots Centra voor Jeugd en Gezin. Op het gebied van schoolveiligheid wordt eveneens in regionaal verband samengewerkt. Veel jeugdinstanties zijn op verschillende regionale niveaus georganiseerd (GGD, Thuiszorg, Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg, politie), wat regionale afstemming noodzakelijk en wenselijk maakt.

## 7. Lokale ontwikkelingen

Het Leidse jeugdbeleid heeft zoals in de inleiding gezegd, een solide basis in de goede samenwerking met de partners in de stad. Er is wel behoefte aan versterking van de integrale en preventieve aanpak. Een groot aantal onderwerpen binnen het jeugdbeleid vraagt om inzet vanuit diverse deelterreinen en moet in samenhang worden uitgevoerd, op bestuurlijk, ambtelijk en op instellingenniveau. Op uitvoerend niveau is in 2005 gestart met Veilig Opgroeien, een integrale wijkaanpak, die erop gericht is probleemgedrag bij de jeugd te voorkomen door de risicofactoren die aan dit gedrag ten grondslag liggen in kaart te brengen en aan te pakken. Hier zijn, op basis van een analyse van de wijk, de belangrijkste problemen op jeugdgebied in de wijk benoemd en is met alle betrokken partners in de wijk een gezamenlijk plan van aanpak ontwikkeld. Deze aanpak willen we naar een aantal andere wijken uitbreiden.



## 8. Domeinen

Het jeugdbeleid is te onderscheiden in verschillende domeinen, zoals die bijvoorbeeld ook in de Operatie Jong worden genoemd. In deze nota onderscheiden we de volgende domeinen:

1. Opvoeding;
2. Gezondheidszorg en hulpverlening;
3. Kinderopvang en peuterspeelzalen;
4. Onderwijs;
5. Veiligheid;
6. Vrije tijd (en cultuur).

Per domein wordt hierna een beeld gegeven van:

1. Schematisch overzicht huidige aanbod;
2. Wat willen we bereiken?
3. Waar staan we?
4. Wat gaan we doen om die doelen te bereiken?

In het schema aan het begin van elk domein wordt aangegeven welk aanbod er voor welke leeftijd is en welk deel zich daarvan richt op alle kinderen (100%), kinderen met lichte problemen (15%) of kinderen met ernstiger problemen (5%).

We beperken ons daarbij tot het aanbod dat onder bevoegdheid van de gemeente valt. Daarbij gaat het om de hoofdlijnen en belangrijkste activiteiten en programma's en is niet naar absolute volledigheid gestreefd.

Bij elk domein is ook aangegeven wat de inbreng is vanuit het Leiden Panel (een onderzoek via internet onder ruim 400 Leidenaren, die voor deze nota vragen over het jeugdbeleid beantwoordden).

Daarnaast is uiteraard met jongeren zelf gesproken. Er zijn 8 panelgesprekken gevoerd met diverse groepen jongeren. De groepen gaven een representatief beeld omdat het diverse groepen betrof: uit diverse wijken, meisjes, jongens of gemengde groepen, jongeren met een autochtone of allochtone achtergrond en jongeren van verschillende scholen en schooltypes.

Een apart hoofdstuk is gewijd aan jeugdparticipatie en ten slotte worden conclusies en speerpunten benoemd.



## 8.1 Domein opvoeding

Opvoeding	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- Consultatiebureaus - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Oudercurssussen (Hoera de baby is er, Ouders van een meerling, Peutermanieren etc.) - Opvoedbureau - Informatiemateriaal ouders en opvoeders
	15%	- HomeStart (0-6 jaar) - Stevig Ouderschap (preventie kindermishandeling) - Opstapje
	5%	- Basiszorg Kwetsbare Kinderen (BKK) - Jeugdgezondheidszorg (JGZ) o.a. coördinatie van zorg
4 - 12 jaar	100%	- Jeugdgezondheidszorg 4-19 (GGD, jeugdarts etc.) - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Oudercurssussen (Opvoeden zo, Ouders van drukke kinderen) - Opvoedbureau - Informatiemateriaal ouders en opvoeders
	15%	- HomeStart (0-6 jaar) - JGZ (o.a. Triple P)
	5%	- Basiszorg Kwetsbare Kinderen - JGZ o.a. coördinatie van Zorg
12 - 18 jaar	100%	- Jeugdgezondheidszorg 4-19 jaar (GGD, jeugdarts etc.) - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Opvoedbureau - Oudercurssussen Een puber in huis
	15%	- Jeugd Preventie Team (JPT) - JGZ
	5%	- Ondersteuning tienermoeders (Fiom, Madeliefje) - Basiszorg Kwetsbare Kinderen - JGZ o.a. coördinatie van zorg

### Wat willen we bereiken?

*Een veilige en stimulerende thuissituatie is voor kinderen de belangrijkste voorwaarde om harmonieus op te kunnen groeien.*

- *We willen ouders ondersteunen in hun rol en hen waar nodig hulp bieden bij opvoedvragen en problemen. Het versterken van de eigen competenties van ouders staat daarbij centraal.*
- *Opvoedingsondersteuning moet de gewoonste zaak van de wereld zijn, is laagdrempelig georganiseerd en voor iedereen toegankelijk.*
- *Binnen de opvoedingsondersteuning wordt gewerkt vanuit een gedeelde pedagogische visie en wordt gebruik gemaakt van effectieve of veelbelovende methodieken.*
- *In gevallen van ernstigere opvoedproblemen worden ouders actief doorgeleid naar zwaardere vormen van hulp en advies via bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg.*
- *Tot slot willen we ouders van jongeren, die de fout ingaan en bij Halt en JPT terechtkomen, aanspreken op hun rol als ouder. Indien nodig worden zij daarin ondersteund.*

### Waar staan we?

Het huidige aanbod van opvoedingsondersteuning is nog altijd onvoldoende bekend en heeft een te beperkt bereik bij ouders en opvoeders. De interesse voor oudercurssussen is beperkt.

Het opvoedbureau functioneert weliswaar goed, maar is nog niet altijd voldoende bekend.

We zien een toename van het aantal kinderen met gedragsproblemen. Dit wordt geïllustreerd door de wachtlijsten in de jeugdzorg, de tekorten aan plaatsen in het onderwijs aan kinderen met gedragsproblematiek en de stijging van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit. Opvoeding is daarbij in preventieve zin een belangrijke component.

Leiden ontving gedurende 3 jaar (2005-2007) extra middelen voor gezins- en opvoedingsondersteuning via de zogenaamde Impulsgelden van het Ministerie van VWS. Deze zijn ingezet op de verdere implementatie van Triple P, een systematische aanpak van opvoedingsondersteuning, het wegwerken van de wachtlijsten bij de Basiszorg Kwetsbare Kinderen (BKK, voor kinderen van ouders met een psychische of verslavingsproblematiek) en experimenten met gezinscoaching en coördinatie van zorg. De middelen worden opgenomen in de Brede Doeluitkering Jeugd en Gezin die de gemeenten ontvangen.

Leiden was, samen met Schijndel/Boxtel, landelijke pilot voor Triple P, een uit Australië afkomstige methodiek die uitgaat van 5 niveaus van opvoedingsondersteuning waarbij de competenties van ouders vergroot worden. Professionals kunnen binnen hun eigen setting met deze methodiek werken. Inmiddels zijn binnen de pilotfase en in het vervoltraject tal van professionals van diverse instellingen in de stad getraind in deze methodiek.

Het gaat dan om medewerkers van de GGD, de Thuiszorg, het (school) maatschappelijk werk, Bureau Jeugdzorg, Rivierduinen, het onderwijs, peuterspeelzalen etc. De resultaten van het landelijke evaluatieonderzoek van de pilot waren zeer positief.

Het aantal tienermoeders tot 19 jaar in Leiden is gelijk gebleven. Er is nog onvoldoende herkenbaar aanbod en ondersteuning voor deze groep. Opvoedingsondersteuning is daarbij van belang, maar onderwerpen als huisvesting, opleiding en werk zijn ook belangrijke elementen.

Leiden scoort in het rapport Kinderen in Tel heel hoog (9e) als het gaat om het aantal meldingen bij het AMK (Advies en Meldpunt Kindermishandeling) van kindermishandeling. Het is moeilijk om deze score op haar betekenis te beoordelen. Het is positief dat er gemeld wordt; er is in Leiden veel aandacht voor de preventie en signalering van kindermishandeling (signaleringsprotocollen, deskundigheidsbevordering voor professionals in het kader van signalering en projecten als Stevig Ouderschap). De uitslag verdient echter een nader onderzoek naar de achtergrond hiervan; wordt er alleen meer gemeld of wordt er ook meer mishandeld?

Het convenant "Ketenaanpak jeugdbeleid, jeugdzorg en gezinsondersteuning (vroegsignalering en zorgcoördinatie Zuid-Holland Noord", tussen gemeenten, provincie en 10 instellingen uit de jeugd(gezondheids)zorg (zie ook bij het domein gezondheidszorg en hulpverlening) is erop gericht de keten van jeugdzorg te verbeteren en is ook voor dit domein van belang. Opvoedingsondersteuning kan beschouwd worden als preventie vooraan de keten en zal dan ook in dit proces van worden meegenomen. Daarnaast hebben de door de regering beoogde Centra voor Jeugd en Gezin een belangrijke rol in het laagdrempelig beschikbaar stellen van advies en hulp over en bij het opvoeden en opgroeien van de jeugd. Door het "Leiden panel" wordt aangegeven dat ouders die vragen hebben over de opvoeding (63%) in eerste instantie te rade gaan bij vrienden en kennissen en pas in tweede instantie bij de huisarts (17%) en het consultatiebureau (15%). Op de vraag of alle ouders een gratis opvoedcursus aangeboden zouden moeten krijgen antwoordt 72% positief. Laagdrempeligheid wordt daarbij belangrijk gevonden.

Een grote meerderheid (74%) staat positief tegenover een mogelijk Centrum voor Jeugd en Gezin.



### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *Professionals die met kinderen en jongeren werken worden getraind in basisvaardigheden op het gebied van opvoedingsadvies. Zij beantwoorden eenvoudige vragen van ouders zelf en verwijzen hen, waar nodig en nuttig, naar andere vormen van opvoedingsondersteuning.*
2. *In samenwerking met specifieke instellingen worden moeilijk bereikbare groepen ouders geactiveerd, bijvoorbeeld via voor- en vroegschoolse educatie (VVE) activiteiten*
3. *Ondersteuning van gezinnen met specifieke of complexe problemen wordt in samenhang aangeboden en uitgevoerd. Daarbij kan voor deze groep sprake zijn van langduriger hulp ("stut en steun").*
4. *In sommige gezinnen zijn meerdere hulpverleners actief. Via een integraal casuïstiek overleg wordt geregeld wie wat doet binnen het gezin en wie de casemanager van het gezin is.*
5. *Binnen JPT en Halt zal er specifieke aandacht zijn voor opvoedingsondersteuning (zie ook domein veiligheid).*

## 8.2. Domein gezondheidszorg en hulpverlening

Gezondheidszorg en hulpverlening	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- Consultatiebureaus - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Diverse oudercursussen via consultatiebureau
	15%	- Zorgadviesteams (Zat's) 0-4 - Extra huisbezoek consultatiebureau - Stevig Ouderschap - Meldpunt Zorg en Overlast - Kindspoor - (Buurt)maatschappelijk werk - Protocollen kindermishandeling
	5%	- Basiszorg Kwetsbare Kinderen (BKK) - Gezinscoaches
4 - 12 jaar	100%	- GGD jeugdarts - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Okido (overgewicht) - Lentekriebels (seksualiteit) - Weten wat je wilt
	15%	- Zat's basisonderwijs - (School)maatschappelijk werk - Protocollen kindermishandeling
	5%	- BKK - Gezinscoaches - Meldpunt Zorg en Overlast
12 - 18 jaar	100%	- GGD jeugdarts - Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Protocollen kindermishandeling - Hijzen en Slikken - Gezonde school en genotsmiddelen - Leve de liefde (seksualiteit)
	15%	- Zat's voortgezet onderwijs - Maatschappelijk werk
	5%	- BKK - Gezinscoaches - Meldpunt Zorg en Overlast
18 - 23 jaar	100%	-
	15%	- Maatschappelijk werk
	5%	- Meldpunt Zorg en Overlast - Opvang en hulp zwerfjongeren (Cardea en Binnenvest) - Werkhotel - Ondersteuning tienermoeders

### Wat willen we bereiken?

- *De gemeente wil gezond gedrag en gezond opgroeien bevorderen. Preventie staat daarbij centraal.*
- *De gemeente beschouwt seksualiteit als vast thema binnen de jeugdgezondheidszorg (JGZ), het onderwijs, jongerenwerk en opvoedingsondersteuning.*
- *Advies, informatie en hulp voor ouders, kinderen en jongeren is voor iedereen bereikbaar en toegankelijk.*
- *Problemen in de ontwikkeling van kinderen worden zo vroeg mogelijk gesignaleerd en opgepakt.*
- *Jongeren en hun ouders zijn zich bewust van de risico's van overgewicht en alcohol en softdrugsgebruik. Excessief gebruik wordt waar mogelijk tegengegaan.*
- *Indicatiestelling wordt zoveel mogelijk geharmoniseerd en op 1 plek aan ouders aangeboden. Het onderwijs, de indicatiestelling voor het speciaal onderwijs en de indicatie voor individuele hulp en zorg sluiten daarom goed op elkaar aan.*
- *Er is sprake van een duidelijke ketenaanpak waarbij de verschillende vormen van zorg aansluiten op elkaar en op de behoefte van het kind/gezin.*
- *Wanneer meerdere hulpverlenende instanties bij een kind of gezin betrokken zijn, is het duidelijk wie de zorg coördineert.*
- *In geval van crisissituaties, waarbij de veiligheid van het kind in het geding is, is duidelijk hoe de zogenaamde doorzettingsmacht is geregeld.*

### Hoe staan we ervoor?

Dit domein heeft een belangrijke overlap met het domein opvoeding dat hiervoor is behandeld.

Op het gebied van vroegsignalering is sprake van een dekkend netwerk van zorgadviesteams. Er zijn 2 lokale netwerken voor 0-4 jarigen (1 voor de kinderopvang en 1 voor de peuterspeelzalen en kinderen die geen voorschoolse voorziening bezoeken). Beide worden gecoördineerd door de thuiszorg. Voor 4-12 jarigen zijn er 6 lokale zorgadviesteams rond clusters scholen. Het voortgezet onderwijs tenslotte heeft per locatie een zorgadviesteam. Daarmee is er in de regio een voor het basis- voortgezet onderwijs en voorschoolse periode dekkend netwerk van zorgadviesteams, waarmee de Zuid Holland Noord landelijk voorop loopt. De komende tijd wordt onderzocht in hoeverre ook voor de ROC's zorgadviesteams opgezet kunnen worden. De kwaliteit van de Zat's en de aansluiting tussen Zat's en reguliere hulpverlening is een punt van blijvende aandacht. Op beleidsniveau zorgt de regiegroep ZAT's voor kwaliteitsbewaking en afstemming tussen alle vormen van Zat's.

De jeugdgezondheidszorg heeft een breed bereik. Circa 95-98% van de ouders bezoekt het consultatiebureau. Bij non-respons wordt altijd onderzoek gedaan naar de reden hiervan.

Het bereik onder allochtone gezinnen is hoog. Wel neemt het aantal contactmomenten af naarmate een kind ouder wordt. De jeugdgezondheidszorg speelt een belangrijke rol bij vroegsignalering en coördinatie van zorg.

In maart 2007 ondertekenden de gemeenten in Zuid Holland Noord, de provincie en 10 instellingen uit de jeugd(gezondheids)zorg het convenant " Ketenaanpak jeugdbeleid, jeugdzorg en gezinsondersteuning (vroegsignalering en zorgcoördinatie) Zuid Holland Noord 2007-2010" waarin ze aangeven aan een aantal thema's te willen werken: het invoeren van de Verwijsindex en het Elektronisch Kinddossier, het instellen van een regionaal registratiepunt, ontwikkeling van werkwijzen rondom Centra voor Jeugd en Gezin, ketenaanpak en doorzettingsmacht. De provincie ondersteunt dit proces financieel. De gemeenten Alphen, Katwijk en Leiden hebben het voortouw in dit proces dat afgestemd en uitgevoerd wordt met de gemeenten uit de regio's Holland Rijnland en de Rijnstreek.

Bij het domein opvoedingsondersteuning werd al melding gemaakt van het hoge aantal meldingen bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling. Op het gebied van huiselijk geweld is er een regionaal projectplan en werkt Kindspoor dat kinderen, die getuige zijn geweest van huiselijk geweld, in beeld brengt. Ook hier betreft het een zorgelijk groot aantal kinderen. Scholen geven aan behoefte te hebben aan schoolmaatschappelijk werk. Dit is nu alleen via het onderwijs-achterstandenbeleid beschikbaar.

Binnen het lokale gezondheidsbeleid neemt de jeugdgezondheidszorg een zeer prominente plaats in. Het gaat er immers om (gezondheids)problemen vroeg vast te stellen en aan te pakken. Datzelfde geldt voor risicofactoren als overgewicht en het gebruik van genotmiddelen. De GGD is actief waar het gaat om preventie en bevordering van gezond gedrag. Er zijn acties om overgewicht aan te pakken (Okido). Hierbij wordt nauw samengewerkt met bijvoorbeeld het onderwijs. In de aanstaande nota gezondheidsbeleid gaan we hier verder op in.



Het alcoholgebruik onder jongeren neemt sterk toe en baart zorgen. Tot op heden wordt vooral ingezet op preventieve activiteiten en voorlichting. Er wordt voorlichting gegeven over alcohol en drugsgebruik (bijvoorbeeld het project Hijzen en Slikken). Er wordt samengewerkt met scholen, verslavingszorg etc. Om een brede en integrale aanpak van dit probleem te realiseren zal meer en intensiever moeten worden samengewerkt met bijvoorbeeld politie, sportclubs (sportkantines), horecabedrijven, scholen, ouders etc. Gemeenten kunnen volgens de kabinetsplannen de leeftijd voor verkoop van alcohol verhogen van 16 jaar naar 18 jaar. In deze nota doen we hierover geen voorstellen. Het gebruik van softdrugs lijkt eveneens toe te nemen, hoewel er nog geen recente cijfers beschikbaar zijn. Het gebruik van alcohol in combinatie met (soft)drugs baart daarbij extra zorgen. De gevolgen van het gebruik van alcohol en drugs op jongere leeftijd worden in onderzoek steeds duidelijker aangetoond. Overmatig alcoholgebruik kan leiden tot blijvende beschadiging van bijvoorbeeld de hersenen en (soft)drugsgebruik tot o.a. psychische- en gedragsproblemen. Het is daarom nodig jongeren en ouders duidelijk op deze gevaren te wijzen en het gebruik zoveel mogelijk terug te dringen.

Op lokaal gebied zijn diverse vormen van zorg en hulp voor complexere gevallen. Zo is bij de GGD het Meldpunt Zorg en Overlast ingericht. Hier kunnen meer complexe gevallen gemeld en besproken worden in een multidisciplinair team. Er worden afspraken gemaakt over de zorg en de zorgcoördinatie.

In 2006 en 2007 is geëxperimenteerd met de inzet van zogenaamde gezinscoaches. De gezinscoaches zijn aangehaakt bij de St. Maatschappelijke Dienstverlening Midden Holland en hebben de tijd om een bepaalde periode intensieve (praktische) hulp en advies te verlenen. Gezien het uitblijven van landelijke middelen wordt overwogen dit experiment om te zetten in een andere vorm, via een flexibel in te zetten budget.

De Basiszorg Kwetsbare Kinderen (BKK) tenslotte is een regionale voorziening die zich richt op kinderen van ouders met een psychiatrische of verslavingsproblematiek, waar Leiden als centrumgemeente vanuit de verslavingspreventie aan bijdraagt. Ook de BKK is betrokken bij het hierboven genoemde multidisciplinair overleg. De BKK kent (weer) wachtlijsten.

Het aantal tienermoeders in Leiden is beperkt en fluctueert licht (het ene jaar een lichte daling en het andere jaar een lichte stijging). Omdat het hier om een kwetsbare groep jonge ouders gaat moet er een duidelijk en goed toegankelijk hulpaanbod voor hen zijn. Hierbij wordt samengewerkt met de FIOM.

Ook de groep zwerfjongeren lijkt te groeien. Volgens de cijfers van de Binnenvest zijn 122 zwerfjongeren tot 23 jaar bij hen ingeschreven. Met de provincie, Cardea, de Binnenvest en andere betrokkenen wordt gewerkt aan een versterking van het huidige aanbod voor deze groep.

Momenteel wordt dit uitgevoerd door Cardea, dat extra begeleiding geeft aan groepen jongeren uit de jeugdhulpverlening, die nog onvoldoende in staat zijn om zelfstandig te wonen (en daarmee de kans lopen te gaan zwerven) en de Binnenvest die via een ambulante werker jongeren opzoekt en zorg op maat biedt aan jongeren die dakloos zijn. Herijking van de huidige aanpak van zwerfjongeren gebeurt in het kader van het zogenaamde Regionaal Kompas.

Het thema seksualiteit verdient aandacht. Zo is er een tendens dat jongeren op steeds jongere leeftijd seksueel actief worden. Voorlichtingsprogramma's moeten dan ook eerder worden uitgevoerd (bijv. starten in groep 7 en 8 van de basisschool). Programma's als Lang leve de Liefde, Lentekriebels etc. besteden aandacht aan dit thema. Daarbij is het van belang dergelijke programma's en thema's integraal uit te voeren, dus niet alleen aandacht op school, maar tegelijkertijd ook in het jongerenwerk etc.

Het Leiden panel geeft in ruime meerderheid (74%) aan positief te staan tegenover de mogelijke komst van een Centrum voor Jeugd en Gezin. Het centrum moet niet het zoveelste loket worden, maar een laagdrempelige plek waar je informatie kunt krijgen en waar je, indien nodig, doorgestuurd kunt worden naar instanties die zich bezighouden met kinderen en jeugd(zorg). Je moet er makkelijk binnen kunnen lopen met kleine vragen. Ook kinderen en jongeren zelf zouden er terecht moeten kunnen met grote en kleine problemen.

Jongeren geven de voorkeur aan wat anoniemer vormen van hulpverlening, zoals bijvoorbeeld via internet. Daarna is het wel fijn als iemand je persoonlijk helpt. Als je naar een vertrouwenspersoon op school gaat, geeft dat bijvoorbeeld een stigma bij andere jongeren.

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *Op regionaal niveau wordt gewerkt aan de uitvoering van het convenant "Ketenaanpak Jeugdbeleid, Jeugdzorg en Gezinsondersteuning (vroegsignalering en gezinscoördinatie)". Dit impliceert onder andere het oprichten van een regionaal meldpunt, ontwikkelen van werkwijzen voor Centra voor Jeugd en Gezin, ketenregie en het regelen van (bestuurlijke) doorzettingsmacht.*
2. *Het Elektronisch Kindossier en de Verwijsindex worden, in samenwerking met de regio, ingevoerd.*
3. *Er worden integrale plannen gemaakt om het groeiend alcohol- en softdrugsgebruik onder jongeren in te dammen. Hiertoe wordt samengewerkt met politie, GGD, onderwijs, sportverenigingen, horeca, winkeliers etc.*
4. *Overgewicht van kinderen wordt aangepakt via projecten op scholen in samenwerking met de GGD en het stimuleren van bewegen door middel van pilot beweegmanagement, BOS activiteiten, naschoolse activiteiten etc.*
5. *Het hulpaanbod voor zwerfjongeren wordt (in samenwerking met de provincie) verbeterd.*
6. *In 2008 zal het schoolmaatschappelijk werk beschikbaar worden voor alle basisscholen in Leiden.*
7. *De zorgstructuur in het MBO wordt verder ontwikkeld op basis van een regionaal onderzoek en plan van aanpak.*
8. *Het thema seksualiteit heeft blijvende aandacht en is ook voor de basisscholen een belangrijke thema. Uitvoering vindt zoveel mogelijk community breed plaats (themaweken bijvoorbeeld).*

## 8.3. Domein peuterspeelzalen en kinderopvang

Peuterspeelzalen en kinderopvang	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- kinderdagverblijven - peuterspeelzalen - gastouderopvang - kwaliteitszorg (gemeentelijke taak) - deskundigheidsbevordering opvoedadvies
	15%	- VVE (voor- en vroegschoolse educatie) - Zorgadviesteams (Zat's) 0-4 jarigen - SMI (Sociaal Medische Indicatie) - Rosa Manusbeleid
	5%	-
4 - 12 jaar	100%	- Buitenschoolse opvang - gastouderopvang
	15%	- bso plus
	5%	-
12 - 18 jaar	100%	Niet van toepassing
	15%	Niet van toepassing
	5%	Niet van toepassing

### Wat willen we bereiken?

- **We streven naar een kwalitatief en kwantitatief goed aanbod van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk in de stad.**
- **De kwaliteit moet (voor de kinderdagopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang) minimaal op het niveau zijn van de landelijke wetgeving, terwijl het peuterspeelzaalwerk moet voldoen aan de eisen van de gemeentelijke verordening.**
- **Het aanbod is kwantitatief goed, wanneer vraag en aanbod in evenwicht zijn met elkaar.**
- **We vinden het belangrijk dat de verschillende vormen van kinderopvang, evenals het peuterspeelzaalwerk, bereikbaar zijn voor iedereen. Dat betekent niet alleen dat de spreiding goed moet zijn, maar ook dat de opvang (financieel) bereikbaar moet zijn voor iedereen.**
- **De verschillende opvangvormen leveren een bijdrage aan de brede ontwikkeling van jonge kinderen. Er is gerichte taalstimulering in VVE-programma's.**
- **We willen voorkomen dat kinderen het basisonderwijs binnen komen met een achterstand. We willen daarom de deelname van met name doelgroepkinderen (waarbij het opleidingsniveau van de ouders een bepalende factor is) aan de VVE-programma's stimuleren. Met het Rijk is afgesproken dat we in 2009 minimaal 70% van deze kinderen bereiken.**

### Hoe staan we ervoor?

Leiden beschikt over een hoog kwalitatief aanbod van kinderopvang en peuterspeelzalen, met een goede spreiding over de stad. De periodieke GGD-controles bevestigen dit beeld. Waar het peuterspeelzaalwerk in den lande deels nog drijft op vrijwilligers, is dit in Leiden sterk geprofessionaliseerd. Het peuterspeelzaalwerk wordt ook door het onderwijsveld gezien als een volwaardige partner. De waardering van ouders voor deze voorzieningen is hoog (8 voor kinderopvang, een 8 voor de peuterspeelzalen en een 7,8 voor buitenschoolse opvang)<sup>1</sup>.

Leiden heeft een groot aanbod aan kinderopvangvoorzieningen, zeker ook wanneer afgezet tegen landelijke cijfers. Het percentage 0-4 jarige kinderen dat gebruik maakt van dagopvang lag in 2005 en 2006 op 42,9 resp. 46,4%, terwijl het landelijke cijfer in 2005 rond de 24 lag. Voor de buitenschoolse opvang zijn deze cijfers 16,4 (2005) en 19,6 (2006) tegenover een landelijk cijfer van 11%. De vraag van ouders kan verder toenemen. Daar zijn verschillende redenen voor: allereerst valt de opvang voor ouders goedkoper uit doordat de financiering gunstiger (en eenvoudiger) geworden is. Daarnaast neemt door de verplichting van scholen om voor- en naschoolse opvang te organiseren voor ouders die hierom vragen de druk op de naschoolse opvang toe. Scholen kiezen er vaak voor om voor uitvoering een beroep te doen op de reguliere opvang.

Het aanbod aan speelzalen is op dit moment voldoende. De belangstelling voor deze voorziening lijkt wat terug te lopen. Afhankelijk van de verdere invulling van het VVE-beleid, het bereik onder de doelgroepkinderen en het aantal dagdelen dat deze het programma volgen, zal blijken of dit aanbod nog uitgebreid moet worden.



Wij zien peuterspeelzalen en kinderopvang als belangrijke pedagogische milieus. We willen de deskundigheid op dit gebied bij leidsters verder versterken. Zij hebben regelmatig contact met ouders en kunnen een belangrijke rol vervullen als het gaat om opvoedtips en dergelijke.

<sup>1</sup>bron: Onderzoek: Gebruik en waardering van voorzieningen voor kinderen van 0 tot 6 jaar in Leiden, Dimensus, 2003

Wat betreft de bereikbaarheid is onze rol en positie ten aanzien van de kinderopvang anders dan ten aanzien van de peuterspeelzalen. De Wet Kinderopvang (Wk) benoemt doelgroepen die in aanmerking komen voor een bijdrage in de kosten van kinderopvang. Ouders die via de gemeente in een traject naar werk zitten, vormen de gemeentelijk Wk-doelgroep, en krijgen een deel van de financiering vergoed. Daarnaast hebben wij zelf beleid ontwikkeld op het vlak van Sociaal Medische Indicatie (SMI). Hierbij vergoedt de gemeente een groot deel van de kosten aan ouders die kinderen hebben voor wie aanvullende opvang in een kindercentrum, vanwege factoren in het gezin of in henzelf, waardevol wordt geacht. De GGD Hollands Midden adviseert de gemeente. Een aparte groep binnen de SMI vormen de kinderen van moeders die in de vrouwenopvang Rosa Manus verblijven. Deze kinderen komen per definitie al in aanmerking voor een Sociaal Medische Indicatie en hun moeders betalen slechts een symbolische eigen bijdrage.



De peuterspeelzalen hanteren een inkomensafhankelijke eigen bijdrage. Wanneer ook deze te hoog is kan een beroep worden gedaan op de bijzondere bijstand.

Leiden heeft een lange traditie op het gebied van taalstimulering en VVE beleid. Op dit moment wordt beleid ontwikkeld om dit verder uit te breiden, eventueel in een lichtere variant, naar andere speelzalen en kindercentra.

De gemeente is verantwoordelijk voor het bereiken van zo veel mogelijk doelgroepeuters met een volwaardig VVE programma.

Op dit moment is het bereik onder doelgroepeuters in Leiden 40%.

De gemeenten hebben met het Rijk afgesproken ernaar te streven in 2009 70% van alle doelgroepeuters te bedienen met een VVE programma.

Daarnaast wil het Kabinet nu met gemeenten in gesprek om het bereik in de toekomst naar zelfs 100% te brengen. Er moet energie gestoken worden in het 'opsporen' van de nog niet bereikte kinderen en vervolgens het toeleiden naar de VVE-zalen en VVE kindercentra. Hierbij zien wij een duidelijke rol voor de consultatiebureaus en haar ketenpartners zoals bijvoorbeeld huisartsen (zie hiervoor ook het domein onderwijs: onderwijs-achterstandenbeleid).

In de kabinetplannen is sprake van harmonisatie in de (bekostiging van) peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. We zullen deze ontwikkelingen volgen.

Door het **Leiden Panel** wordt aangegeven dat van de respondenten die gebruik maken van kinderopvang 55% gebruik maakt van een kinderdagverblijf, 38% van informele opvang, 38% van buitenschoolse opvang, 19% van een peuterspeelzaal en 5% van gastouderopvang. Van de ondervraagden vindt 41% dat er voldoende kinderopvang beschikbaar is in Leiden, 23% vindt van niet en 36% geeft aan er geen zicht op te hebben. De 23% die niet tevreden is noemt als reden hiervoor de lange wachtlijsten voor kinderopvang en buitenschoolse opvang. Daarnaast is er enige behoefte aan voorschoolse opvang (voor aanvang van de school), opvang in/bij het schoolgebouw, opvang die kinderen ook naar clubjes en dergelijke brengt en opvang waarbij activiteiten worden georganiseerd zoals bijvoorbeeld muzieklessen. Tenslotte is er behoefte aan flexibele opvang (niet alleen op vaste dagen/uren) en opvang buiten kantooruren.

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *Uitbreiden van Voor- en Vroegschoolse Educatie programma's naar meer kindercentra en peuterspeelzalen, deels in een lichtere versie.*
2. *Samen met de peuterspeelzalen, de kinderopvang en de consultatiebureaus werken aan het opsporen en toeleiden van doelgroepkinderen naar de VVE-programma's. Om de prestatieafspraken die gelden in het kader van VVE- beleid te halen wordt deelbeleid ontwikkeld.*
3. *Leidsters in de kinderopvang en peuterspeelzaal-leidsters worden zoveel mogelijk getraind in het geven van eenvoudige pedagogische adviezen of verwijzen door naar intensievere vormen van hulp en advies.*
4. *Implementeren van de kabinetsplannen op het gebied van harmonisatie peuterspeelzaalwerk en kinderopvang.*

## 8.4 Domein onderwijs

Onderwijs	Doelgroep	Wat is er?		
0 - 4 jaar	100%	-		
	15%	- Zorgadviesteams (Zat's) 0-4 - Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) - consulent schoolkeuze		
	5%	-		
4 - 12 jaar	100%	- Regulier onderwijs - Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Holland Noord (RBL ZHN) - Leerlingenvervoer - Schakelklassen - Leids Onderwijs Project (hoogbegaafden) - Asielzoekersleerlingen - Cultuur & School - Museum & School - Verkeerseducatie - Techniek - Ouderbetrokkenheid - Brede School - Schoolbegeleiding - Naschoolse activiteiten - Onderwijsmonitor - ICT		
	15%	- Onderwijsachterstandenbeleid - VVE - Weer Samen Naar School - Consulent schoolkeuze - Zat's		
	5%	- Speciaal onderwijs		
	12 - 18 jaar	100%	- Regulier onderwijs - Kunstshot - Regionaal Bureau Leerplicht ZHN - Leerlingenvervoer - Brugklas Anderstaligen - Bovenbouw Anderstaligen (Bat/Boat) - Asielzoekerleerlingen - Pre University	
		15%	- De Witte Poort - Projecten Voortijdig SchoolVerlaten - Jongerenloket - Key to Success (maatjesproject) - Zat's - Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten	
		5%	- Speciaal onderwijs	
		18 - 23 jaar	100%	- Regulier onderwijs
			15%	- Jongerenloket - Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten
	5%		- MKB - Adoptieproject	

### Wat willen we bereiken?

- *Het aanbod van onderwijs in de stad is divers en van goede kwaliteit.*
- *Talent wordt gestimuleerd.*
- *Er is voldoende aanbod van passend onderwijs.*
- *Schoolverzuim wordt tegengegaan.*
- *Voortijdig schoolverlaten wordt tegengegaan.*
- *Onderwijsachterstanden worden vroegtijdig opgepakt.*
- *Onderwijs en zorg/hulpverlening werken nauw samen.*
- *Er is, in samenwerking met het onderwijs, sprake van een aantrekkelijk aanbod op het gebied van cultuureducatie.*
- *Er is aandacht voor de kwaliteit van de huisvesting en omgeving van scholen.*

### Hoe staan we ervoor?

Reeds eerder constateerden we dat Leiden een echte onderwijsstad is. Heel veel onderwijssoorten zijn aanwezig, van voorschoolse opvang tot en met de universiteit. Het onderwijs is dan ook één van de belangrijkste werkgevers. Leiden en de regio lopen regelmatig voorop als het gaat om onderwijsinnovatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van voorschoolse educatie, schakelklassen, jongerenloket, regionalisering van leerplicht, hoogbegaafden maar ook aan de aanleg van glasvezel, de pre-universiteit en de ontwikkeling van Leeuwenhoek.



Ook blijkt uit cijfers dat het onderwijs er landelijk gezien goed voor staat. De gemiddelde CITO-eindtoets van Leiden ligt boven het landelijke gemiddelde (zie Onderwijsmonitor van Onderwijs Advies). Hierbij moeten we wel betrekken dat het opleidingsniveau van de Leidse bevolking hoog is. Uit de Citoscores blijkt tevens dat allochtone leerlingen het in Leiden beter doen dan autochtone achterstandsleerlingen. Dit vertaalt zich ook naar een relatief hoge doorstroming van allochtone leerlingen naar Havo-VWO. Met betrekking tot de kwaliteit van het voortgezet onderwijs staat Leiden op de 10e plaats in de Atlas 2006 voor 50 gemeenten.

Uit een onlangs verschenen factsheet van het ministerie van OCW blijkt dat de regio van Leiden zeer gunstig afsteekt tegen de directe omgeving als het gaat over de aanwas van voortijdig schoolverlaters en dat is opmerkelijk omdat cijfers van het RMC toch een duidelijke groei aangaven in vergelijking met de voorgaande jaren. Het brede schoolconcept wordt in Leiden nadrukkelijk onderstreept. Met de schoolbesturen wordt overlegd over een structureel brede school beleid.

Kenniseconomie is voor de stad een belangrijk thema. Voor het onderwijs betekent dit dat er initiatieven zijn voor kinderen met specifieke talenten via bijvoorbeeld de Pre University, Bright Kids etc.

Tot slot dient de ontwikkeling van de nieuwbouw van het ROC Leiden rond beide stations vermeld te worden waarbij samenwerking binnen de zogenaamde beroepskolom wordt gezocht, maar ook samenwerking met het bedrijfsleven.

Daarnaast zijn ook knelpunten te noemen.

Uit de monitor van Onderwijs Advies blijkt dat de prestaties van autochtone achterstandsleerlingen achter blijven op die van allochtone achterstandsleerlingen.

Het aantal leerlingen dat een plek zou moeten hebben op een VSO-ZMOK-school, groeit gestaag terwijl de capaciteit van de bestaande voorzieningen geheel benut is. Het directe gevolg hiervan is het ontstaan van wachtlijsten. Leiden is met de regio tot een gezamenlijke aanpak gekomen om de capaciteit uit te breiden. De bekostiging van die uitbreiding vanuit het Rijk is echter niet voldoende en het Rijk weigert vooralsnog de noodzakelijk kosten voor zijn rekening te nemen. Uitbreiding van de capaciteit zal in ieder geval tijdelijk tot extra kosten voor de regiogemeenten leiden.



De gebouwen van een aantal onderwijsvoorzieningen zijn in Leiden relatief oud en hebben aanpassing nodig.

In het kader van schoolveiligheid is een regionale afstemming noodzakelijk. Er wordt een regionaal convenant ontwikkeld waarin allerlei concrete afspraken worden gemaakt tussen scholen, politie en gemeenten.

Cultuureducatie in het voortgezet onderwijs richt zich tot op heden op havo/vwo (Kunstshot). Waar mogelijk willen we ook het vmbo bij cultuureducatie betrekken.

Het Leiden panel geeft bij dit thema aan dat 31% geen knelpunten ziet op dit terrein. Van de 69% die wel knelpunten noemt, gaat het om huisvesting van het onderwijs (18%), zorg, pesten en spijbelen (14%), de kwaliteit van het onderwijs (10%) en de overgang van de ene soort naar de andere soort (7%). 21% geeft nog een ander knelpunt aan, de meeste daarvan hebben betrekking op de kwaliteit van het onderwijs (te grote scholen, teveel prestatiedrang, veel lesuitval, weinig mogelijkheden voor maatwerk en geen plek op de gekozen school).

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *Het Onderwijsachterstandenplan voorziet onder andere in de verdere ontwikkeling van het VVE-beleid, schakelklassen, taalbeleid en de ontwikkeling van sociale vaardigheden en loopt tot 2010.*
2. *In het kader van GSBIII worden onder andere allerlei activiteiten ondersteund om het voortijdig schoolverlaten in de regio terug te dringen en om naschoolse activiteiten verder te ontplooiën.*
3. *Om de afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren houden we netwerken zoals Leerwegen in Rijnland en de projectgroep Leiden-Life Meets Science in stand.*
4. *Het budget voor onderwijshuisvesting is onlangs aanzienlijk verhoogd en wordt ingezet om tot goede huisvesting voor alle scholen te komen.*
5. *Het VSO-ZMOK in de regio Holland Rijnland zal in ieder geval tijdelijk extra middelen vragen. Binnen de gemeente Leiden is ruimte geboden voor een vestiging VSO-ZMOK.*
6. *De aansluiting tussen onderwijs en zorg wordt verder versterkt (zie ook 8.2), onder andere door kwaliteitsverbetering van de zorgadviesteams, de realisatie van zorgadviesteams in het mbo en harmonisatie van indicatiestelling tussen onderwijs en zorg.*

## 8.5. Domein veiligheid

Veiligheid	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Veiligheidseisen spelen
	15%	-
	5%	-
4 - 12 jaar	100%	- Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Veilige School - Verkeerseducatie - Diverse wijkprojecten tegen zinloos geweld etc.
	15%	- Jeugdpreventieteam (JPT) - Halt - STOP
	5%	-
12 - 18 jaar	100%	- Veilig Opgroeien (Stevenshof) - Veilige School - Veiligheidsvoorschriften spelen
	15%	- JPT - Halt - CRIEM
	5%	- Justitieel Casus Overleg (JCO) - Toezicht door Jongeren

### Wat willen we bereiken?

- **De jeugd in Leiden moet veilig kunnen opgroeien. Die veiligheid heeft betrekking op alle leefgebieden: thuis, op school en in de wijk.** Waar de veiligheid van kinderen in de thuissituatie in het geding is wordt verwezen naar het domein gezondheidszorg en hulpverlening. Voor de veiligheid op school verwijzen we naar het domein onderwijs (8.4).
- **In de wijken streven we naar veilige speelruimte, verkeersveiligheid en een veilig sociaal klimaat voor de jeugd.**
- **Overlast door de jeugd wordt door een nauwe en effectieve samenwerking van alle betrokkenen opgepakt met een scala van maatregelen dichtbij de wijk en de jeugd zelf.**
- **We willen voorkomen dat de jeugd met probleemgedrag afglijdt richting criminaliteit.**
- **Wanneer jongeren eenmaal in ernstiger mate in de fout zijn gegaan, moet er naast repressie aandacht zijn voor resocialisatie, waarbij scholing, werk en hulpverlening centraal staan.**
- **Jongeren zijn niet langer vaker dan bijvoorbeeld volwassenen het slachtoffer van agressie, geweld en criminaliteit.**
- **We willen een stad zijn waar je veilig uit kunt gaan.**

### Hoe staan we ervoor?

We maken ons zorgen over de toenemende overlast door de jeugd in een aantal wijken. De politie benoemt de toename van jeugdoverlast tot een grote zorg en geeft de aanpak prioriteit.

Meer specifiek gaat het om de Stevenshof, Slaaghwijk (voetbalkooi), Noord (onder andere Kooipark) en Morskwartier. De aanpak van overlast door jongeren vindt momenteel te veel ad hoc plaats en het ontbreekt nog te vaak aan een duidelijke route en duidelijke afspraken tussen alle betrokken partijen.

Tijdens de jaarwisseling zorgen jongeren en volwassenen wijkbewoners voor veel overlast en schade in een aantal wijken (Noord, Stevenshof, Morskwartier). Door een repressieve en integrale aanpak wordt dit tegengegaan. Dit neemt niet weg dat de problematiek hardnekkig blijft te zijn en om meer maatwerk op wijkniveau vraagt. We streven naar een jaarwisseling waarbij er veel minder schade en geweld is.

Een deel van jeugdoverlast en agressie hangt samen met excessief alcoholgebruik, soms in combinatie met het gebruik van (soft)drugs. In het domein (gezondheids)zorg en hulpverlening gaan we hier verder op in. Naast preventie is de rol van de politie hierbij belangrijk waar het gaat om bestrijding van uitwassen van alcohol en/of (soft)drugsgebruik.

In 2006 werd een start gemaakt met de aanpak van het Jeugdpreventieteam binnen de politieregio Leiden/Voorschoten. Hierbij worden jongeren waarover zorg bestaat bij de politie doorgeleid, waarna binnen 2 werkdagen contact wordt opgenomen door de medewerkers van Bureau Jeugdzorg, die in het politiebureau gehuisvest zijn. Indien nodig kan gedurende drie maanden een persoonlijke hulptraject worden ingezet. Waar nodig wordt actief doorgeleid naar andere/intensievere vormen van hulpverlening. Het doel in 2006 was 100 jongeren door te leiden naar het JPT. In de praktijk waren dat er 255, waarvan 223 jongeren uit Leiden.

Het aantal jongeren dat naar Halt werd doorverwezen steeg van 162 in 2005 naar 182 in 2006. Het aantal STOP trajecten (tot 12 jaar) daalde van 17 in 2005 naar 9 in 2006.

Het programma Doe Effe Normaal van de politie waar 82% van de basisscholen in 2004 aan deelnamen was erop gericht probleemgedrag te voorkomen en het contact politie/burger/school te verbeteren. Dit programma is, wegens herziening kerntakenbeleid door de politie en desinteresse bij een aantal scholen, gedeeltelijk overgedragen aan partners, waardoor het percentage deelnemende scholen zakte naar 7% in 2005. In 2007-2008 worden hierover afspraken gemaakt.

De politie is in principe bereid in te gaan op verzoeken van scholen mits dit in overeenstemming is met het vastgestelde visiedocument politie en schoolveiligheid, erkend in het regionaal en lokaal convenant.

Op het gebied van verkeersveiligheid zijn de ongevallencijfers in Leiden relatief hoog. Ouders geven in een onderzoek naar het "Gebruik en waardering van voorzieningen voor 0-6 jarigen" de verkeersveiligheid in de stad en in de wijk een 5,9, het laagste cijfer in het hele onderzoek.

40% geeft een 5 of lager en niet meer dan 12% vindt de verkeersveiligheid goed (8 of hoger). Onvoldoende scores (lager dan een 6) komen voor in Noord, Stationsdistrict, Binnenstad Zuid, Bos en Gasthuisdistrict, Binnenstad Noord en Roodenburgdistrict. Over hard rijdende auto's en verkeersonveilige situaties wordt het meest geklaagd.



Er is nog weinig aandacht voor de mogelijke rol van ouders bij overlastgevende jongeren.

Ten aanzien van de onderwerpen van loverboys en eerwraak is men blijvend alert. Politie en jeugdzorg houden deze onderwerpen nauwlettend in de gaten. Tot op heden zijn er nog geen tekenen van grote zorg. Zodra de indruk bestaat dat deze problematiek toeneemt wordt contact gelegd met alle betrokken partners, onder regie van de gemeente. Daarbij wordt aangesloten bij de structuren rondom de aanpak van huiselijk geweld

De aanpak van jeugdige veelplegers (Toppers en Doorstromers) verdient en krijgt aandacht. Er staan per half jaar gemiddeld 16 tot 20 Toppers op de toplist van het justitieel casuïstiek overleg (JCO) en gemiddeld 30 tot 35 Doorstromers over wie in de justitieketen ook afspraken zijn gemaakt. Taken van de gemeente liggen vooral op

het gebied van resocialisatie richting huisvesting, werk en scholing. Deze taak wordt in samenwerking met de jeugdclassering en andere partners uitgevoerd. Het aantal van zowel Toppers als Doorstromers stagneert al ongeveer 2,5 jaar.

Op het gebied van Veilige School zijn de eerste aanzetten gegeven. De intenties zullen in concrete acties worden uitgewerkt. Hiervoor wordt overlegd met politie en scholen. De partners hebben in het najaar van 2007 een convenant met elkaar afgesloten.

Het project Toezicht door Jongeren biedt jongeren van 16-22 jaar die niet op school zitten en geen baan hebben werk als toezichthouder. Zo wordt voorkomen dat een risicogroep verder afglijdt. 70% van de deelnemende jongeren is hierna een opleiding gaan volgen of heeft een baan gevonden. Toezicht door Jongeren biedt plaats aan maximaal 16 jongeren.

Er moet binnen dit domein een relatie worden gelegd met schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Schoolverzuim moet als belangrijk signaalgedrag worden gezien. Van criminele jongeren heeft 75% een ernstig spijbelverleden. Het voortijdig schoolverlaten kan eveneens een negatief effect hebben op de ontwikkeling van jongeren. Het hebben van voldoende opleiding en werk en waar nodig adequate hulpverlening zijn de belangrijkste beschermende factoren op het gebied van jeugd en veiligheid. Samenwerking met het Regionaal Bureau Leerplicht is dan ook van belang.

In het onderzoek "Gebruik en waardering van voorzieningen voor kinderen van 0-6 jaar" van Dimensus geven ouders de sociale veiligheid een 6,7. Ouders signaleren rondhangende jongeren (49%), vandalisme (42%) en bedreiging en criminaliteit (40%).

Aan het Leiden panel is gevraagd wat ze verbeterd zouden willen zien op het gebied van veiligheid voor kinderen onder de 12 jaar.

22% geeft aan vooral een veilige woonomgeving/buurt belangrijk te vinden, 15% kiest voor verkeer in het algemeen, 12% voor verkeer op de schoolroute, 11% voor het schoolklimaat, 5% voor het schoolgebouw en 6% voor iets anders. 3% zegt niets en 26% heeft geen mening. Op het gebied van veiligheid van kinderen boven de 12 jaar noemt 23% het schoolklimaat (pesten, uitsluiting, brutaal gedrag richting leraren), 13% de woonomgeving en de buurt, 8% het verkeer in het algemeen, 4% het verkeer op de schoolroute, 2% het schoolgebouw en 6% iets anders. Tenslotte geeft 3% niets aan en heeft 30% geen mening.

De jongeren geven bij dit thema aan dat Leiden een relatief veilige stad is, maar dat berichten in de media ervoor zorgen dat mensen zich toch onveilig voelen. Ze ervaren het als een knelpunt dat er in Leiden weinig ruimte is om op straat of in de buurt rond te hangen. Wijkbewoners ervaren al gauw overlast en schakelen de politie in.

Sommige grote groepen rondhangende jongeren geven ook aan andere jongeren een onveilig gevoel. In het uitgaansleven wordt er naar de mening van jongeren regelmatig gediscrimineerd. Meer cameratoezicht in het centrum zou criminaliteit kunnen tegengaan. De aanwezigheid van politie geeft een veilig gevoel en de wijkagent wordt als een positieve factor gezien. Wel klaagt men over de kleurcode aanpak van de politie ten aanzien van hanggroepen en locaties, die soms onschuldige jonge passanten/aanwezigen treffen.

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. De aanpak van jeugdoverlast moet gestructureerder en eenduidiger plaatsvinden. Hiervoor wordt in het eerste kwartaal van 2008 een voorstel aan de Veiligheidsstaf gedaan. In de Stevenshof zal een experiment starten met een integrale aanpak.
2. Op het gebied van verkeersveiligheid worden op basis van het collegeprogramma knelpunten weggewerkt bij scholen. Daarnaast zijn er regionale initiatieven op het gebied van verkeerseducatie voor jonge kinderen.
3. Bij de aanpak van overlast tijdens de jaarwisseling zal op wijkniveau maatwerk geleverd moeten worden waar het gaat om een preventieve aanpak. Aan de leefbaarheidsoverleggen worden suggesties voor aanpak per wijk/stadsdeel gevraagd.
4. De pilot JPT wordt voortgezet. Tot 2010 is de financiering geregeld via het GSB. Opvoedingsondersteuning wordt een integraal onderdeel van de JPT en Halt trajecten.
5. Er wordt uitvoering gegeven aan het beleid op het gebied van jeugdige veelplegers.
6. Op basis van het convenant Veilige School wordt een werkgroep schoolveiligheid ingesteld, die concrete maatregelen uitwerkt en die de samenwerking tussen gemeente, onderwijs en politie stroomlijnt.
7. In relatie tot het domein (gezondheids)zorg zal ook vanuit veiligheidsperspectief gewerkt worden aan het terugdringen van overmatig alcohol- en (soft)druggebruik door jongeren. De politie heeft een belangrijke taak bij het bestrijden van uitwassen van alcohol- en (soft)druggebruik.

## 8.6 Domein vrije tijd

Vrije tijd	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- Speelruimte
		- Speeltuinen
		- Cultuuraanbod (muziek op schoot etc.)
	15%	- Bibliotheek
		- Muziekschool
		- Theaters
	5%	- Minima beleid diverse vergoedingen
		- Vrije tijd mogelijkheden gehandicapte jeugd
4 - 12 jaar	100%	- Speelruimte
		- Speeltuinen
		- Kinderwerk
	15%	- TOS (Thuis Op Straat, in ZuidWest)
		- Sleutelrop (Noord, Slaaghwijk)
		- BOS (Buurt, Onderwijs, Sport)
	5%	- Cultureel aanbod diversen
		- Bibliotheek
		- Muziekschool
	15%	- Theaters
		- Cursusaanbod
		- Sportverenigingen
	5%	- Kennismakingscursussen sport
		- Naschoolse activiteiten (diverse wijken)
		- Verenigingen
12 - 18 jaar	100%	- Minima beleid diverse vergoedingen
		- Vrije tijd mogelijkheden gehandicapte jeugd
	100%	- Speelruimte
		- Speeltuinen
		- Jongerenwerk
	15%	- TOS (ZW)
		- Zakgeldproject
		- Kunstshot
	5%	- Bibliotheek
		- Muziekschool
		- Theaters, podia
	15%	- Cursusaanbod
		- Sportverenigingen
		- Kennismakingscursussen sport
	5%	- BOS (Buurt Onderwijs Sport)
		- Minima beleid diverse vergoedingen
		- Vrije tijd mogelijkheden gehandicapte jeugd

## Wat willen we bereiken?

- **Leiden moet voor de jeugd een aantrekkelijke stad zijn om in te wonen.**
- **Op het gebied van vrije tijd wordt de jeugd in Leiden uitgedaagd actief te participeren op allerlei gebieden zoals spelen, cultuur, sport. Daarbij is er aandacht en respect voor diversiteit.**
- **Er moeten dicht bij huis voldoende, veilige en uitdagende speelvoorzieningen voor jonge kinderen zijn.**
- **Op wijkniveau moet er een aantrekkelijk en integraal aanbod van (vrije tijd) activiteiten voor alle kinderen zijn.**
- **Het jongerenwerk draagt bij aan het sociale klimaat via goed toegankelijke voorzieningen in een aantal wijken. Jongeren worden actief betrokken bij het beheer van de voorzieningen en het organiseren van activiteiten. Het jongerenwerk bereikt jongeren buiten deze voorzieningen actief via het ambulante jongerenwerk.**
- **De speeltuinen in Leiden voldoen aan veiligheidsnormen en zijn zoveel mogelijk uren geopend.**
- **Speelruimte is een belangrijk en integraal onderdeel van alle bestemmingsplannen, waarbij zorg wordt gedragen voor een gevarieerd speelruimteaanbod voor alle leeftijden. Er wordt rekening gehouden met toekomstige demografische ontwikkelingen. De jeugd en de wijk worden actief betrokken bij de inrichting van speelruimte.**
- **Cultuureducatie is gericht op alle kinderen en jongeren, met speciale aandacht voor die groepen die niet vanzelf in aanraking komen met kunst en cultuur.**
- **Culturele instellingen geven ruime aandacht aan voorstellingen, exposities etc. die voor kinderen en jongeren aantrekkelijk zijn.**
- **Leiden biedt mogelijkheden voor uitingen van jongerencultuur in brede zin. Met jongerencultuur bedoelen we (culturele) uitingen van jongeren zelf.**
- **Sportdeelname wordt zoveel mogelijk gestimuleerd via de sportverenigingen. Daarnaast worden sportactiviteiten buiten verenigingsverband in wijken gestimuleerd (naschoolse activiteiten, Bos-projecten, jongerenwerk, kinderwerk).**
- **Het minimale beleid geeft kinderen uit minder draagkrachtige gezinnen ruimte om actief deel te nemen aan activiteiten.**

## Hoe staan we ervoor?

In de jeugdmonitor 2003 geeft 66% van de ondervraagden aan ontevreden te zijn over activiteiten in de buurt. Over de activiteiten in de stad is men beduidend positiever en is 19% ontevreden. Op de vraag wat er aan voorzieningen wordt gemist, worden skatebaan, voetbalveldjes en hang/ontmoetingsplekken in de wijk genoemd. Op stedelijk niveau mist men feesten, activiteiten voor de jeugd en een grote disco. Jongeren in Leiden gaan vaker naar de film of naar het theater, maken vaker muziek of hangen vaker op straat dan hun leeftijdsgenoten in Zuid Holland Noord. In andere gemeenten gaan jongeren weer vaker naar een discotheek, een kerk of een vereniging dan Leidse jongeren. 20% maakt gebruik van een buiten(hang)plek en 10% geeft aan een buurthuis te bezoeken.

In een aantal wijken is sprake van soms ernstige vormen van overlast door jongeren. De jongeren zelf geven aan dat er te weinig voor hen te doen is in de wijk en dat er geen plek voor hen is, zowel binnen als buiten. Jongerenruimtes in buurthuizen zijn zeer beperkt open. De nieuwe uitvoerder van het jongerenwerk is bezig hier een inhaalslag te maken. De huidige jongerenruimtes in buurthuizen zijn daarbij niet altijd geschikt (te klein) voor de groeiende groep bezoekers.

Kinderen onder de 12 moeten veilig in de wijk kunnen spelen. In een aantal wijken staat die (sociale) veiligheid onder druk en zijn er signalen dat sommige ouders hun kinderen niet meer buiten laten spelen. Het mag duidelijk zijn dat dit een zeer zorgelijk signaal is.

77% van de jeugd doet aan sport en doet dat één of meer keren per week. Hoe ouder jongeren worden, hoe minder ze sporten. De kennismakingscursussen van het sportbedrijf zijn hierbij een belangrijk stimuleringsmiddel.

Er is weinig aanbod van specifieke jeugdcultuur in de stad. Hierbij valt te denken aan vormen als video-art, dance etc. Er zijn jongerenclubs die zich inzetten voor het organiseren van culturele activiteiten voor, door, en met jongeren, maar zij vallen tot op heden grotendeels buiten de bestaande subsidiemogelijkheden.

Er zijn weinig grotere activiteiten en evenementen voor jongeren in de stad in vergelijking met andere steden. De grotere evenementen in de stad hebben weinig onderdelen die speciaal voor jongeren aantrekkelijk zijn.

Een aantal culturele instellingen die cursorisch aanbod verzorgen is onlangs gefuseerd (Muziekschool, bibliotheek, K en O en het Leids Volkshuis, onderdeel van de LWO) tot BplusC. De fusie moet leiden tot een rijker en gevarieerd aanbod van activiteiten en cursussen, waarbij uiteraard aandacht is voor het aanbod voor de jeugd.

Jongeren klagen soms over discriminatie in het uitgaansleven. Discriminatie is onaanvaardbaar (evenals mogelijk wangedrag in uitgaansgelegenheden).

*Leiden kent geen stedelijk jongeren centrum, zoals dat in het verleden wel heeft bestaan (Stats, Breehuys, Stathuys). Momenteel onderzoekt een platform van diverse betrokkenen in de stad de mogelijkheden van een dergelijk stedelijk jongeren centrum. In een motie van de raad wordt gevraagd in deze nota hierover nader te berichten. Daarom gaan we op dit punt uitgebreider is.*

*Wat ons opvalt is dat zowel het Leiden panel als jongeren zelf in onderzoek en in gesprekken aangeven vooral voorzieningen in de wijk te missen en die prioriteit te geven. Daarbij moet worden opgemerkt dat de voorzieningen in de wijk zich vooral richten op jongeren tot een jaar of 16 en dat een stedelijk centrum zich meer op de leeftijd van 16+ -24 zou richten.*

*We kiezen er in deze nota voor het accent te leggen op de jeugd van 0-18 en willen dat ook doortrekken bij dit onderwerp. Naar ons idee heeft het versterken van de voorzieningen tot 16 jaar in de wijken absoluut voorrang boven een stedelijke jongerenvoorziening die daarbij erg kostbaar is, nog afgezien van de beschikbaarheid van een geschikte locatie. De voor het jeugd beleid beschikbaar gestelde extra 4 ton zijn voor een dergelijke voorziening volstrekt onvoldoende.*

*De ervaringen die in het verleden zijn opgedaan leren daarbij dat een toch beperkte groep jongeren gebruik maakt van een dergelijke voorziening. We onderkennen het gegeven dat er ook voor deze leeftijdsgroep meer te doen zou moeten zijn in de stad. We willen initiatieven van jongerenorganisaties en andere partners in de stad om op jongeren gerichte activiteiten te organiseren beter kunnen honoreren.*

*We kiezen er daarom voor enerzijds de jongerenvoorzieningen en het jongerenwerk in de wijken te versterken. Anderzijds stellen we middelen beschikbaar om op stedelijk niveau meer mogelijkheden te creëren voor allerlei activiteiten en vormen en uitingen van jongerencultuur. Die kunnen uitgevoerd worden binnen de bestaande voorzieningen in de stad. Met deze organisaties zullen wij in gesprek treden over de invulling van dit voornemen. Daarmee kiezen we niet voor een stedelijk jongeren centrum als aparte locatie.*

Aan het Leiden Panel is de vraag gesteld of er genoeg te doen is in de buurt voor kinderen van 0-6, 6-12, 12-18, 18 jaar en ouder. Opvallend is dat men de voorzieningen voor jonge kinderen veel hoger waardeert (46% 0-6 en 38% 6-12) dan die voor oudere jeugd (14% 12-18 en 16% 18+). Voor 6-12 jarigen mist men trapveldjes/sportvoorzieningen in de wijken. 12-18 jarigen kunnen zich volgens de respondenten makkelijker verplaatsen door de stad. Deze groep wordt vooral beschouwd als hangjongeren. Men geeft aan dat er meer hangplekken en georganiseerde activiteiten moeten komen.

Over de voorzieningen in de stad is men over de hele linie positiever. Voor de jeugd vanaf een jaar of 14 worden uitgaansgelegenheden gemist (bioscoop/discotheek) en een tekort aan georganiseerde activiteiten buiten een (sport) vereniging om. Wel kan de communicatie beter over wat er te doen is in de stad.

Tot slot geeft een aantal respondenten aan dat een deel van de jongeren alleen wil hangen en dat er niet te veel gemeenschapsgeld moet worden besteed aan georganiseerde activiteiten of sport.

In de gesprekken met jongeren was vrije tijd een van de thema's.

Jongeren geven aan dat er niet genoeg voor hen te doen is. Jongeren in de leeftijd tot circa 18 jaar geven daarbij aan vooral voorzieningen in de wijk te missen en missen op stedelijk niveau feesten en concerten.

Daarbij moet er voldoende aandacht voor meiden zijn. Ze worden onvoldoende geïnformeerd over de activiteiten die er wel zijn. Jongeren(organisaties) die zelf wat willen organiseren voelen zich niet altijd voldoende gesteund. Ze geven aan dat daarvoor een fonds opgericht zou kunnen worden.

In de weekends en in vakanties moeten er volgens jongeren meer sportieve en culturele activiteiten georganiseerd worden. Jongeren juichen de komst van een mega bioscoop toe.

## Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. **Binnen het speelruimtebeleid willen we meer speel/hangplekken voor jongeren (12+) creëren, vooral in de wijken waar veel jongeren wonen.**
2. **Jongerenruimtes in buurthuizen zijn meer open. De formatie van het jongerenwerk wordt uitgebreid. Daarnaast worden de bezoekende jongeren actief betrokken bij het beheer van de ruimte en de te organiseren activiteiten. Het ambulante jongerenwerk bereikt ook groepen jongeren buiten deze voorzieningen.**
3. **Er komt een integraal wijk aanbod voor kinderen onder de 12 jaar in samenwerking met naschoolse activiteiten, kinderwerk, Tos (Zuid West) en speeltuinen. In een aantal wijken willen we extra inzet mogelijk maken zodat kinderen er veilig kunnen spelen.**
4. **Er komen middelen beschikbaar waardoor (stedelijke) activiteiten en initiatieven van en voor jongeren meer ruimte krijgen, waarbij het accent ligt op diverse uitingen van jongerencultuur. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van bestaande locaties in de stad.**
5. **Bij het ontwikkelen en aanpassen van ruimtelijke plannen is er altijd aandacht voor de jeugd.**
6. **Discriminatie in brede zin en meer specifiek in het vrijetijds- en uitgaansleven wordt tegengegaan in nauw overleg met bijvoorbeeld horecaondernemers.**



## 9. Jeugdparticipatie

Jeugdparticipatie	Doelgroep	Wat is er?
0 - 4 jaar	100%	- onderzoek Dimensus naar tevredenheid ouders van 0-6 jarigen over voorzieningen voor deze leeftijdsgroep
4 - 12 jaar	100%	- VakantiePas - incidentele gesprekken met jeugd - kinderinspraak speeltuinen - Kinderraden 4-12 (kinderwerk LWO)
12 - 18 jaar	100%	- Wisselgeld - Overenuit, (regionale) website voor jongeren - incidentele gesprekken met jongeren - jeugdmonitor (vierjaarlijks)
18 - 23 jaar	100%	- jeugdmonitor (vierjaarlijks)

### Wat willen we bereiken?

- *De jeugd in Leiden maakt zoveel mogelijk gebruik van de voor haar bestaande voorzieningen.*
- *De talenten van de jeugd in de stad worden zoveel mogelijk benut.*
- *De jeugd wordt betrokken bij het realiseren van voor haar bedoelde voorzieningen.*
- *De jeugd denkt mee over voor jeugd relevante zaken in de stad en in de wijk.*

### Hoe staan we ervoor?

Ook in de kabinetsplannen is dit een belangrijk thema binnen het jeugdbeleid. Nadere plannen daarover zijn te verwachten. Tot nu toe is in Leiden een aantal zaken gerealiseerd. Het betreft:

- de (regionale) jongerensite overenuit
- het project Wisselgeld: een subsidiesysteem waarmee initiatieven van jongeren snel kunnen worden gerealiseerd.
- De vakantiepas, die kinderen van 4-12 stimuleert in de vakantie deel te nemen aan tal van activiteiten.
- aandacht voor de mate van betrokkenheid van jongeren zelf binnen bij allerlei activiteiten en voorzieningen middels subsidieafspraken.

Er is behoefte aan een meer structurele vorm van jeugdparticipatie om de jeugd te laten meepraten en meedenken en om eigen initiatieven vanuit de jeugd te stimuleren.

*Via een raadsinitiatief van de raad wordt de oprichting van een jongerenraad voorgesteld.*

*Aan een dergelijke jeugdraad zijn voor- en nadelen verbonden.*

*De voordelen zijn:*

- *Aandacht voor de stem van de jeugd bij het beleid;*
- *Betrokkenheid van de jeugd is formeel gewaarborgd;*
- *Via vertegenwoordigers kan een groter deel van de jeugd worden bereikt.*

*De nadelen zijn:*

- *In een jeugdraad zit slechts een beperkt aantal jongeren;*
- *Vaak wordt vooral de wat hoger opgeleide jeugd bereikt.*
- *Jongeren zelf geven aan meer behoefte te hebben aan concrete betrokkenheid bij initiatieven en voorzieningen in de stad in een vroeg zo vroeg mogelijk stadium. Dus bijvoorbeeld eerder in de planfase dan in de besluitvormingsfase;*
- *Jeugdleden dreigen vaak te institutionaliseren, iets wat niet bij jeugd en haar cultuur past.*

*Leiden kende al een jeugdraad. Deze is destijds opgeheven wegens te weinig belangstelling en gebrek aan continuïteit. Wij kiezen daarom voor andere, meer eigentijdse en open vormen van jeugdparticipatie. Het college komt met alternatieve voorstellen in het uitvoeringsplan jeugdparticipatie.*

Het Leiden panel geeft in de open vraag regelmatig aan het belangrijk te vinden dat de jeugd meer mogelijkheden moet krijgen om zelf initiatieven te ontplooiën. Geef jongeren meer eigen verantwoordelijkheid om hun leefomgeving te verbeteren en deze in stand te houden.

Jongeren geven aan een kloof tussen politiek en jongeren te ervaren. Vooral de zogenaamde straatjongeren geven aan een andere taal te spreken.

Ze vinden dat er weinig gelegenheid is om mee te mogen praten over het beleid. Ze zeggen dat gesprekken als in het kader van de jeugdnota, vaker georganiseerd moeten worden. Ze willen serieus genomen worden en zijn dan eerder bereid zichzelf in te zetten. Initiatief moet beloofd worden. Bij dit alles geldt voor hen wel: minder praten en méér doen.

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *De jeugd is altijd zoveel mogelijk betrokken bij het realiseren, opzetten en in stand houden van voorzieningen in de wijk of in de stad die speciaal op hen gericht zijn.*
2. *In het uitvoeringsplan jeugdparticipatie werken we uit hoe we eigentijdse en open vormen van jeugdparticipatie gaan realiseren.*

## 10. Integraal werken en organisatorische aspecten

### Wat willen we bereiken?

- *De diverse thema's en domeinen worden zoveel mogelijk in samenhang uitgevoerd.*

### Hoe staan we ervoor?

Het jeugdbeleid bestrijkt een groot aantal domeinen die allemaal onderling hun samenhang hebben in het leven van de jeugd.

Voor een effectief jeugdbeleid moet het beleid en de activiteiten binnen deze domeinen zoveel mogelijk in samenhang kunnen worden uitgevoerd.

Dit stelt eisen aan alle niveaus: dat van de uitvoerende partijen in de stad, op politiek/bestuurlijk niveau en op ambtelijk niveau. Samenwerking vindt ook steeds vaker plaats in regionaal verband. De provincie is voor het jeugdbeleid een belangrijke partner.

Op een groot aantal terreinen wordt al integraal gewerkt. Als voorbeelden kunnen genoemd worden: het jongerenloket, het onderwijsachterstandenbeleid, de Zorgadviesteams, VVE beleid en de wijkaanpak Veilig Opgroeien in de Stevenshof.



Op een aantal onderwerpen is de komende tijd een krachtige integrale aanpak nodig. Het gaat (in willekeurige volgorde) dan om:

- De aanpak van jeugdoverlast;
- Het aanbod van (veilig) spelen en vrije tijd in de wijken;
- Opvoedingsondersteuning;
- De ontwikkeling van de toekomstige Centra voor Jeugd en Gezin;
- De uitwerking van het regionale convenant rondom de jeugdzorgketen;
- De opvang van zwerfjongeren;
- De zorg voor jeugdige veelplegers;
- Het tegengaan van overmatig alcoholgebruik onder de jeugd.

### Wat gaan we doen om onze doelen te bereiken?

1. *Om de doelen uit deze nota te bereiken zal op ambtelijk en instellingsniveau waar nodig gewerkt worden met integrale plannen per thema. Ook bij de uitvoering staat integrale aanpak centraal.*
2. *De aanpak van Veilig Opgroeien (Stevenshof) wordt in een aantal nader te bepalen wijken ingezet. Voor deze stedelijke uitrol wordt een deelplan ontwikkeld.*
3. *Het in 2007 ondertekende convenant dat de samenwerking tussen gemeenten, provincie en jeugdzorginstellingen in Zuid Holland Noord vastlegt, wordt verder uitgewerkt in 2007 en 2008 binnen 3 trajecten.*
  - *Regiobreed ontwikkelen en invoeren van de Verwijsindex en het Elektronisch Kinddossier;*
  - *Ontwikkelen van een integraal traject van zorgsignaal tot hulpverlening inclusief coördinatie van zorg en bestuurlijke doorzettingsmacht en de "back office" van de Centra voor Jeugd en Gezin;*
  - *Pilots Centra Jeugd en Gezin.*

*Dit proces wordt getrokken door 3 gemeenten Alphen, Katwijk en Leiden, in nauwe samenwerking met de overige gemeenten, provincie en jeugdzorginstellingen in Zuid Holland Noord.*

# 11. Conclusies

Deze nota draagt de naam De Leidse jeugdfactor. Wij vinden dat de factor jeugd voor Leiden van groot belang is. Uit deze nota mag blijken dat de jeugdfactor in Leiden al zeer behoorlijk te noemen is. Sterke punten zijn daarbij het onderwijsbeleid, de lage cijfers op het gebied van jeugdwerkloosheid, het preventieve jeugdbeleid, de samenwerking tussen partners in de stad en regionale samenwerking.

Dat wil echter niet zeggen dat de jeugdfactor in Leiden daarmee optimaal is en dat we al in de finale staan.

In de voorgaande hoofdstukken hebben we per domein aangegeven welke acties we willen inzetten. Daarnaast zijn er landelijke door het kabinet zaken op het gebied van het jeugdbeleid in gang gezet. Daarmee is een aantal **speerpunten** te benoemen die de komende jaren binnen het jeugdbeleid centraal zullen staan.

1. **Versterking van de opvoedingsondersteuning;**
2. **Uitbreiding van het bereik van Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE);**
3. **Bestrijden van voortijdig schoolverlaten;**
4. **Terugdringen van (jeugd)overlast;**
5. **Bestrijding van overmatig alcohol en (soft)drugsgebruik door jongeren;**
6. **Versterking van de jeugd(zorg)keten;**
7. **Versterking van het activiteitenaanbod voor de jeugd.**

Bij punten 2 en 3 (VVE en voortijdig schoolverlaten) kan geconstateerd worden dat dit belangrijke prioriteiten zijn, maar dat er naast de huidige inspanningen geen extra inzet en middelen nodig zijn. De huidige inzet en de middelen die Leiden hiervoor ontvangt van het Rijk, zijn voldoende.

Daarnaast zijn op een aantal andere punten extra inspanningen nodig. In de voorgaande hoofdstukken is een aantal **knelpunten** aangegeven.

Over de onderstaande 5 knelpunten maken wij ons het meest zorgen, omdat ze de ontwikkeling van de jeugd in de stad onder druk zetten.

- Het bereik van opvoedingsondersteuning is (te) beperkt.
- De jeugdzorgketen is ingewikkeld en leidt niet altijd tot de juiste zorg voor een kind of een gezin.
- In een aantal wijken staat het veilig spelen in de wijk voor kinderen onder de 12 jaar onder druk.
- Er is sprake van toename van jeugdoverlast in een aantal wijken.
- Er is een gebrek aan activiteiten en evenementen voor jongeren in de stad, met een accent op de eigen jeugdcultuur.

## Wat gaan we doen om deze knelpunten aan te pakken?

1. *We leggen een duidelijk accent op de leeftijdsgroep tot 18 jaar en op de wijk.*
2. *Opvoedingsondersteuning moet de normaalste zaak van de wereld zijn en makkelijk toegankelijk voor ouders en opvoeders. Daarom willen we de deskundigheid van professionals die dicht bij ouders staan versterken. Daarnaast moet hulp, advies en zorg voor de jeugd dicht bij huis beschikbaar en toegankelijk zijn. Daarom ontwikkelen we een Leidse variant van het Centrum voor Jeugd en Gezin met een laagdrempelige front office, waar de jeugdzorgketen aan is verbonden via een back office.*
3. *Op het gebied van jeugdzorg is nog winst te behalen in een efficiëntere en vooral effectievere ketenaanpak. De uitvoering van het regionale convenant "Ketenaanpak jeugdbeleid, jeugdzorg en gezinsondersteuning (vroegsignalering en zorgcoördinatie) Zuid Holland Noord 2007- 2010" staat daarbij centraal. We maken daarbij gebruik van regionale en provinciale middelen.*
4. *Door uitbreiding van voorzieningen voor jongeren willen we de toenemende overlast in een aantal wijken tegengaan. Daarnaast gaan we een integrale, eenduidige en effectieve aanpak van overlast ontwikkelen*
5. *Kinderen moeten veilig kunnen spelen en er moet een uitdagend vrije tijdsaanbod zijn in de wijken. Dat aanbod is nu veel te versnipperd over diverse partijen en in sommige wijken mogen kinderen nauwelijks meer buiten spelen omdat dat door ouders onveilig wordt bevonden. In nauwere samenwerking tussen speeltuinen, kinderkwerk, TOS, naschoolse activiteiten en sportactiviteiten kan een rijker en veiliger aanbod worden gerealiseerd. We zetten hierbij ook extra middelen in.*
6. *In de wijken blijven vooral de voorzieningen voor jongeren van 12-16 jaar achter. Er moet geïnvesteerd worden in sport en spelvoorzieningen, ontmoetingsplekken en activiteiten aanbod. We willen hiervoor het jongerenwerk in de wijken een extra impuls geven en zullen met behulp van incidentele gelden en externe fondsen waar mogelijk sport- en spelvoorzieningen realiseren.*
7. *Voor de wat oudere jeugd is er weinig "te doen" in de stad. We willen jongeren stimuleren hierbij zelf een actieve rol te spelen. Daarom stellen we middelen beschikbaar waarmee initiatieven van en voor jongeren en jongerencultuur gehonoreerd kunnen worden. We doen dit samen met een breed scala aan partners in de stad met een sterk accent op jongeren(organisaties) zelf.*

## Financiën

In de nota worden per domein tal van beleidsvoornemens genoemd. De meeste daarvan kunnen via de bestaande voorzieningen en budgetten worden uitgevoerd. We rapporteren over de voortgang van deze meer reguliere zaken via de programmabegroting en de programmaverantwoording.

Op een aantal onderdelen is vernieuwde en intensievere inzet nodig. Voor het jeugdbeleid is structureel 400.000 Euro per jaar uitgetrokken.

Wij kiezen ervoor deze middelen gericht op de hiervoor genoemde knelpunten in te zetten. Versnippering van deze extra middelen over tal van kleinere initiatieven op het gebied van jeugd is naar onze mening zeer ongewenst, omdat de aanpak van een aantal problemen in de wijken en in de stad om grotere en bredere investeringen vraagt. We willen de extra middelen dan ook structureel inzetten voor 4 thema's:

- **Opvoedingsondersteuning, vroegsignalering en centrum/centra voor jeugd en gezin;**
- **Een integraal aanbod voor (veilig) spelen in de wijken voor kinderen tot 12 jaar;**
- **Versterking van het (ambulant) jeugd en jongerenwerk in de wijken;**
- **Het realiseren van een breed scala van activiteiten en uitingen van jeugdcultuur in de stad.**

**Voor deze onderwerpen zullen, na vaststelling van deze nota, uitvoeringsplannen worden ontwikkeld. Hierin wordt uitgewerkt hoe we een en ander gaan doen, welke financiële middelen daarbij precies worden ingezet en worden de nu nog algemene doelen omgezet in concrete (meetbare) doelen.**

**Vanaf 2008 worden de extra middelen structureel ingezet voor bovenstaande punten.**

Voor de éénmalige inzet van de beschikbare 400.000 Euro voor 2007 wordt een apart voorstel gedaan. Daarbij willen we een aantal éénmalige uitgaven en investeringen doen om een aantal knelpunten in relatie tot deze nota alvast aan te pakken.

## Landelijke- en regionale middelen

Daarnaast zal een aantal landelijke thema's (invoering Elektronisch Kinddossier, Verwijsindex en Centra voor Jeugd en gezin) lokaal uitgewerkt moeten worden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in samenwerking met de regio, de instellingen en de provincie. Voor de invoering van het Elektronisch Kinddossier is nu reeds bekend dat de landelijke middelen volstrekt ontoereikend zijn. De tekorten zijn niet uit de nu beschikbare extra middelen van het college op te lossen. Dit probleem zal ook landelijk worden aangekaart.

Een aantal zaken binnen het jeugdbeleid wordt betaald vanuit de middelen voor het Grote Stedenbeleid (GSB). Over de consequenties van de financiering en eventueel voortzetting van deze onderdelen zal het college besluiten nemen binnen het totale GSB traject.

In samenwerking met de regio worden provinciale middelen ingezet in het kader van de Regionale Agenda Samenleving.

Daarnaast ondersteunt de provincie een aantal andere zaken als het convenant ketenaanpak jeugdzorg en de opvang van zwerfjongeren. Het beleid op deze onderdelen wordt in nauw overleg met de provincie ontwikkeld.

## Bronnen

- Atlas voor gemeenten (2004, 2005, en 2006)
- Concept bestuurlijk akkoord Rijk en VNG
- Diverse jeugdnota's andere gemeenten
- Diverse rapportages Leidse monitor van OnderwijsAdvies over het Leids Onderwijs-achterstandenplan 2002-2006
- Gebruik en waardering van voorzieningen voor kinderen van 0 tot 6 jaar in Leiden (Dimensus 2003)
- Jeugdmonitor 2003 (GGD)
- Kinderen in Tel (2006 en 2007)
- Leefbaarheids enquête
- Onderzoek Jeugdbeleid Leiden Panel (2007)
- Programmabegroting 2007 gemeente Leiden
- "Samen werken, samen leven", beleidsplan kabinet Balkenende IV
- Stadsenquête
- Statistische jaarboeken Leiden (2005 en 2006)
- Sturingsadviezen Operatie Jong (Koersen op het kind, Diversiteit in het jeugdbeleid, Groeistuipen in het speciaal onderwijs)
- (V)MBO-monitor uitgave van ons Platform VMBO-MBO
- VNG notitie "Jeugd in het centrum" over Centra voor Jeugd en Gezin
- diverse gemeentelijke beleidsnota's (zie ook bijlage IV)



# Bijlage I

## De Leidse jeugdfactor; verslag van de bijeenkomst met partners in het jeugd-beleid.

### Inleiding

Het jeugdbeleid staat momenteel volop in de belangstelling. De komst van een minister voor jeugd en gezin in het nieuwe kabinet is daarvan wel het belangrijkste bewijs.

Het integrale jeugdbeleid is ook één van de prioriteiten in het college programma 2006-2010 "Met hart en hand" van de gemeente Leiden. Omdat de vorige beleidsnota jeugd alweer van 1999 dateert en er tal van landelijke en maatschappelijke ontwikkelingen rondom jeugd zijn, wordt gewerkt aan een herijking van het Leidse jeugdbeleid. Daarnaast heeft het college structureel 400.000 per jaar uitgetrokken voor het jeugdbeleid, dat een bestemming moet krijgen om daar waar nodig zaken te versterken.

Samenwerking met de partners en uitvoerende instellingen in de stad staat centraal binnen het jeugdbeleid. Daarom zijn deze partners uitgenodigd om tijdens een diner bij het ROC Leiden en omgeving, te praten over de toekomst van het Leidse jeugdbeleid.

Een groot aantal genodigden van instellingen, raadsleden, enkele ambtenaren en twee gasten van het VNG en het ministerie van VWS namen deel aan deze "jeugdtafel" op donderdag 15 maart 2007. Hoe staan we ervoor en wat moet er beter? was daarbij de centrale vraag. Om met de wethouder, Gerda van den Berg te spreken: "waar vallen nog gaten die gevuld moeten worden".

De leerlingen van het ROC gaven daarbij blijk van hun talent door een heerlijke diner te serveren.



### Herken uw stad

Aart van Bochove van Bureau Blaauwberg trad op als gespreksleider. Na een welkom van de wethouder daagde hij de aanwezigen uit een vergelijking in kerncijfers op het gebied van jeugd van een achttal gemeenten, Leiden in cijfers te herkennen. Bron van de cijfers waren de rapporten Kinderen in Tel en de Atlas der Nederlandse Gemeenten. Uit de vergelijking met steden blijkt dat Leiden relatief meer jongeren (15+) heeft, maar relatief minder jonge kinderen (15-). Opvallende cijfers daarnaast: het grote aantal meldingen kindermishandeling (al merkte de deelnemer van de GGD op dat melden niet bij voorbaat negatief en het juist van belang is dat er gemeld wordt), de lage jeugdwerkloosheid, een hoog opleidingsniveau en een hoog percentage werkende vrouwen.

### Prioritering

Vervolgens werd de aanwezigen gevraagd hun prioriteiten aan te geven uit 27 thema's die allemaal te maken hebben met het jeugdbeleid en die varieerden van opvoedingsondersteuning tot schooluitval en van radicalisering tot woningmarkt.

De stickerronde leidde tot prioritering van de volgende 7 onderwerpen:

Thema's "De Leidse Jeugdfactor"	score
Schooluitval (verzuim en voortijdig schoolverlaten)	14
Stimulering van individueel talent in onderwijs	12
Gedragsproblematiek en stijgende vraag naar speciaal onderwijs	12
Ketenversterking	12
Aanpak wijkproblematiek	12
Ontmoetingsplekken in wijken, binnen en buiten	11
Opvoedingsondersteuning	11

In een plenaire ronde werd ingegaan op de achtergrond van de keuzes.

#### 1. Het belang van onderwijs

Wat het eerst opvalt is het belang dat men hecht aan goed onderwijs: de eerste, en twee van de volgende onderwerpen wijzen allemaal in die richting. Leiden presteert al relatief goed op het gebied van onderwijs en het is interessant om te zien dat deze sector wederom aangewezen wordt door de aanwezige instellingen als een van de belangrijkste sectoren binnen het jeugdbeleid. Het gaat om de kerntaak van het onderwijs, enerzijds met aandacht voor de talenten van de jongeren, anderzijds met aandacht voor de zwakkeren en een toenemende vraag naar speciaal onderwijs. "Kennis is de basis van alles," volgens één van de deelnemers en schooluitval blijkt het belangrijkste probleem te zijn waar men meer aan wil doen. Daarnaast is de school ook één van de belangrijkste vindplaatsen van de jeugd en in die zin is de school vaak het begin van de keten. Concentratie op en keuze voor het onderwijs zal daarom één van de speerpunten moeten worden van het beleid en criteria vormen voor het maken van keuzes.

#### 2. Wijken en leefbaarheid

Hiermee wordt in de discussie de overstap gemaakt van Onderwijs naar Wijken. Het gaat dan bijvoorbeeld om Aanpak wijkproblematiek, Segregatie, Speelruimte en Ontmoetingsplekken in wijken, binnen en buiten. Het is duidelijk uit de score dat de problematiek in de wijk als belangrijk ervaren wordt en er wordt gepleit voor een (integraal) wijkbeleid of -aanbod. Er is een duidelijke roep om de oprichting van een vakantie'school': "De vakantie is negatief voor de taalontwikkeling van een groot aantal kinderen en er zijn kinderen die in de vakantie alleen maar binnen of juist alleen maar buiten mogen spelen", zegt de vertegenwoordiger van het openbaar onderwijs. Ook een (tekort aan) fysieke ruimte (binnen en buiten) is een aandachtsgedebied in de wijken.

Het onderwerp Segregatie speelt met name op scholen. Eén van de deelnemers pleit ervoor dat kinderen in hun eigen wijk naar school moeten gaan, ongeacht of dit gemengde of witte/zwarte scholen oplevert. Het streven zou dan ook niet moeten zijn om gemengde scholen te krijgen, maar gemengde wijken.

De deelnemer van de Stichting Peuterspeelzalen vindt het belangrijk dat kinderen van jongs af aan samen met elkaar spelen. Dat bevordert de integratie in latere fasen van het leven.

De deelnemer van het Jongerenwerk geeft aan dat de openbare ruimte voor jongeren er letterlijk niet is. Vaak worden ze in buurthuizen geweerd en er is geen jongeren centrum meer in de stad. Ook de deelnemer van woningcorporatie Portaal pleit voor meer ruimte. Letterlijk in de zin van fysieke ruimte, bijvoorbeeld een voetbalkooi of een basketbalveldje, waar ze zich kunnen bewegen; maar ook in de figuurlijke zin, namelijk een plek waar ze zich kunnen uiten. Hij ergert zich daarbij wel eens aan de negatieve berichtgeving in de media, bijvoorbeeld rondom de oudejaarsrellen (waarbij alleen maar in repressieve zin wordt gereageerd) en rond de zogenaamde misstanden bij de voetbalkooi in de Slaaghwijk. Iemand stelt de vraag of specifiek voor jongeren bedoelde voorzieningen, bijvoorbeeld in de Stevenshof, wel in overleg met jongeren tot stand zijn gekomen. Daar wordt bevestigend op geantwoord. De deelnemer van de politie geeft aan dat er een duidelijk verband is tussen jeugd en veiligheid. Dat jongeren vaak veroorzakers zijn van gedrag dat de veiligheid in gevaar brengt, is algemeen bekend. Minder bekend is dat jongeren ook in grote mate de slachtoffers zijn van onveiligheid. Gelukkig kennen de organisaties die met en voor jeugd werken hun doelgroep steeds beter en werken ze in toenemende mate samen om op te treden, waar en indien nodig. Wat de politie betreft moet dit blijven bestaan en moeten de organisaties ook gezamenlijk doorpakken, omdat dit de veiligheid (ook voor de jongeren) vergroot. De aandacht voor samenwerking moet daarbij niet verslappen.

#### 3. De keten

Zoals gezegd, het onderwijs is één van de eerste vindplaatsen van kinderen en jongeren en in die zin ook veelal het begin van de keten. Op straat blijkt de politie het best geïnformeerd over de vindplaats van (hang)jongeren, over de problematiek en de vraag om wie het gaat. Politie en onderwijs zijn dan ook twee belangrijke schakels in de keten en deze twee partijen zouden moeten zoeken naar een betere afstemming.

Uit de discussie bleek voorts dat gemeente in principe goed bezig is met het versterken van de keten. Muren zijn geslecht, de instituties weten van elkaar wat ze doen en wat ze wel en niet kunnen: die lijn moet doorgepakt worden. We moeten ook opletten dat de aandacht niet verslapt. Het systeem moet de kans krijgen daadwerkelijk te gaan werken en in te slijten.

De vertegenwoordiger van de Binnenvest signaleert is dat men in de daklozenopvang in toenemende mate te maken krijgt jongeren die 'door de keten heen gevallen zijn' en waarbij het vervolgens erg moeilijk is om ze weer 'in de keten' terug te krijgen. Veelal gaat het om zwak begaafde jongeren. De suggestie van Sander Band (ministerie van VWS) om in deze situaties de oplossing voor ogen te houden, en als dat nodig is "creatief maar transparant regels te overtreden," en elkaar "met een gulle lach de waarheid te zeggen," spreke hierbij tot de verbeelding. Verantwoordelijkheid nemen, resultaat gericht werken en: "houdt het oog op de bal." De rol van de gemeente in deze is het verstrekken van vertrouwen aan de instellingen, indien deze gedwongen zijn creatief met regels om te gaan.

#### 4. Opvoedingsondersteuning

De behoefte aan opvoedingsondersteuning is voelbaar. Er zou nagedacht moeten worden aan een verbreding van deze ondersteuning: in principe heeft iedereen vragen over opvoeding. School, buitenschoolse opvang en consultatiebureaus; plekken waar ouders sowieso al komen zijn de plekken voor breed en laagdrempelig aanbod. Wat betreft Opvoedingsondersteuning is er duidelijk ruimte voor de Centra voor Jeugd en Gezin. Heel veel ouders hebben vragen met betrekking tot de opvoeding van kinderen. Dat gaat vanaf de jongste leeftijd totdat ze onafhankelijk worden. Velen weten echter niet waar ze hulp kunnen krijgen bij deze vragen. Onbekendheid speelt daarbij een rol, maar ook schaamte, wat bij andere culturen zwaarder meeweegt. De vertegenwoordiger van de Peuterspeelzalen doet een pleidooi om dit onderwerp niet alleen vanuit de problemen te redeneren, maar vanuit de kansen die er volop zijn. Gebruik de scholen als plek om zaken rondom opvoeding bespreekbaar te maken. Maak opvoedingsondersteuning tot iets "gewoons" en creëer er een positieve sfeer omheen.

## Vervolg bijlage I

### Inleiding Sander Band (Programmaministerie voor Jeugd en Gezin)

Na het opiniërende deel van de avond krijgt Sander Band het woord. Hij is werkzaam bij het programmaministerie Jeugd en Gezin, met André Rouvoet als minister. Met het aantreden van het huidige kabinet krijgt het onderwerp Jeugd extra aandacht. Het is een van de speerpunten voor het beleid in de komende jaren.

Sander Band geeft aan, dat het jeugdbeleid op dit moment erg vanuit incidenten wordt beheerst. Hierdoor lijkt het erop, dat 'jeugd' geproblematiseerd wordt. Terwijl het met 85% van de jeugd goed gaat.

Hij vertelt, dat jeugdbeleid deels belegd is in generiek beleid en deels in doelgroepgericht beleid. Dit laatste gaat voornamelijk over de probleemgevallen binnen de jeugd, die vaak met multiproblematiek te maken heeft. Hiervoor is een heldere ketenorganisatie noodzakelijk, waarbij elke organisatie weet wat haar rol is. De systematiek blijkt heilzaam te werken, waarbij het lokale bestuur een grotere bevoegdheid heeft om bij opschaling van de problemen een oplossing te forceren.

De nieuwe minister is nu in zijn 100-dagen-periode, waarin hij in het land probeert zijn licht op te steken rond twee lijnen:

- Centra Jeugd & Gezin, waar bundeling van taken plaatsvindt (integraal en laagdrempelig)
- Zorg Advies Team, waar nu nog veel casusoverleg plaatsvindt en waar ook meer integraal beleid voor de hele doelgroep (ook 0-4 jarigen) wordt geëntameerd (waarop vanuit de zaal wordt gereageerd dat er al Zat's 0-4 zijn in deze regio).

Tot slot geeft de spreker aan, dat het landelijk beleid zodanig zou moeten veranderen, dat wetten en financiële bronnen in plaats van drempels een wind in de rug worden. In september, bij de behandeling van de miljoenennota, zal meer bekend worden over de financiële invulling van de regeringsplannen.

### Afsluiting door de wethouder

Gerda van den Berg sluit de bijeenkomst af met de opmerking, dat er veel zorg voor jeugd is en daarin veel professionaliteit. Tegelijkertijd blijkt dit nog niet altijd voldoende om het jeugdbeleid goed te laten zijn. Dat is de worsteling van de Leidse wethouder: hoe organiseren we zorg voor alle kinderen, niet alleen degene waarmee het 'mis' gaat. Haar gedachten gaan uit naar generieke voorzieningen voor alle kinderen en extra voorzieningen voor moeilijke gevallen. Hoe krijg je dit voor elkaar? Moet je gaan bundelen of gaan verdunnen? Dit soort vragen zullen in de nieuwe nota beantwoord moeten worden.

In het totstandkomingproces van de nota zullen de partners ook verder benaderd worden om te reageren op de inhoud. De huidige planning is dat er voor de zomer een concept ligt, dat na de zomer door college en raad besproken wordt.

*Met dank aan Bureau Blaauwberg*

## Bijlage II

### Samenvatting panelgesprekken met jongeren

#### Beschrijving

De input van jongeren is belangrijk bij het totstandkomen van een nota jeugdbeleid. Daarom zijn acht gesprekken georganiseerd met verschillende groepen jongeren in de stad. De achtergrond van de jongeren verschilde in wijk, leeftijd, sekse, opleiding, etniciteit om een zo breed mogelijk scala van jongeren te bereiken. Zo hebben jongeren van 12 tot 23, wonend in Leiden Noord tot schoolgaand op het ROC Leiden, verteld wat zij problemen en kansen in Leiden vinden. De gesprekken waren georganiseerd door de gemeente i.s.m. de St. Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland. Bij de gesprekken waren naast jongeren, ambtenaren, jongerenwerk en in een aantal gevallen de wethouder en raadsleden aanwezig.

Er is over vijf specifieke thema's gesproken:

- Veiligheid
- Vrije tijd
- Mee doen en mee praten
- Toekomst in Leiden
- Openbare ruimte

Per thema staan hier de belangrijkste conclusies uit de gesprekken met jongeren.

#### Veiligheid

- De contacten met de politie (onder meer bij kleurcode locaties) zijn niet altijd positief. De relatie kan soms nog verbeterd worden.
- Veiligheid in uitgaanscircuit is redelijk goed, maar kan nog beter. Uitsmijters spelen een positieve rol.
- Leiden is best veilig, maar de media geven een ander, negatief beeld.

#### Vrije tijd

- Er is niet genoeg te doen voor jongeren: in de 1e plaats moet er meer gebeuren in de wijk (sport-activiteiten worden daarbij vaak genoemd)
- In de stad missen de jongeren (grotere) evenementen, feesten, disco etc.
- Informatie over wat er te doen is moet beter verspreid worden onder jongeren.

#### Mee doen en meepraten

- De gemeente moet vaker dit soort incidentele bijeenkomsten organiseren, het is leuk en nuttig om mee te praten
- Inspraak moet dicht bij jongeren georganiseerd worden, in samenwerking met tussenpersonen die de jongeren kennen/vertrouwen/kunnen ondersteunen
- Doe ook wat met de mening van jongeren. Ze zien nu vaak niet dat dit gebeurt.
- De tijd van praten is voorbij, het is tijd om te doen.

#### Toekomst in Leiden

- Jongeren maken zich zorgen over het gebrek aan woonruimte voor jongeren in de stad
- Werk/bijbaantje vinden is ook niet zo eenvoudig, ook al omdat studenten daar concurreren met "Leidse" jongeren.

#### Openbare ruimte

- Er moeten meer voorzieningen voor jongeren komen (voetbalveldjes, in buurthuizen etc.) in de openbare ruimte en plekken om te hangen.
- Gesprekken met volwassen wijkbewoners en het samen organiseren van activiteiten zorgt ervoor dat jongeren en volwassenen beter samenleven in de wijk.

*Met dank aan Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden Holland*

## Bijlage III

### Invulling basismatrix vijf preventieve functies jeugdbeleid WMO

0-4 jaar	5-12 jaar	13-18 jaar
<p><b>Informatie en advies</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Folder Opvoeden en Opgroeien in Leiden</li> <li>- www.zorgwelrijnland.nl</li> <li>- Mediacampagne Triple P (artikelen Leids Nieuwsblad)</li> <li>- Foldermateriaal Triple P</li> <li>- Folders diverse organisaties</li> <li>- Ouders Online</li> <li>- CB-online (Thuiszorg)</li> <li>- Groeiboekje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Folder Opvoeden en Opgroeien in Leiden</li> <li>- www.zorgwelrijnland.nl</li> <li>- Mediacampagne Triple P (artikelen Leids Nieuwsblad)</li> <li>- Foldermateriaal Triple P</li> <li>- Folders diverse organisaties</li> <li>- Kindertelefoon</li> <li>- Groeiboekje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Regionale jongerensite: www.overnuit.nl</li> <li>- JIP (Jongeren Informatie Punt) Spoortje</li> <li>- Folder Opvoeden en Opgroeien in Leiden</li> <li>- www.zorgwelrijnland.nl</li> <li>- Mediacampagne Triple P (artikelen Leids Nieuwsblad)</li> <li>- Foldermateriaal Triple P</li> <li>- Folders diverse organisaties</li> </ul>
<p><b>Signalering</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Reguliere inzet consultatiebureaus</li> <li>- Consult op aanvraag/huisbezoek JGZ</li> <li>- Huisbezoek bij non-respons en zorgelijke situaties</li> <li>- Zorg Adviesteams 0-4</li> <li>- Stevig Ouderschap</li> <li>- Kindspoor</li> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- AMK</li> <li>- overdracht psz-basisschool</li> <li>- protocollen kindermishandeling</li> <li>- signalering diverse instellingen en organisaties in de stad</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Reguliere inzet JGZ GGD</li> <li>- consult op aanvraag/huisbezoek JGZ</li> <li>- Huisbezoek bij non-respons (??)</li> <li>- Zorg Adviesteams basisonderwijs</li> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- protocollen kindermishandeling</li> <li>- Kindspoor</li> <li>- AMK</li> <li>- overdracht psz-basisschool</li> <li>- kinderkwerk</li> <li>- signalering diverse instellingen en organisaties in de stad</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Zorg Adviesteams voortgezet onderwijs</li> <li>- Reguliere inzet JGZ GGD</li> <li>- consult op aanvraag/huisbezoek JGZ</li> <li>- Huisbezoek bij non-respons (??)</li> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- protocollen kindermishandeling</li> <li>- Kindspoor</li> <li>- AMK</li> <li>- jongerenwerk</li> <li>- signalering diverse instellingen en organisaties in de stad</li> </ul>
<p><b>Toeleiding</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Toeleiding naar psz en VVE via consultatiebureau</li> <li>- Cursus Moeders in de buurt (JES)</li> <li>- Zorg Adviesteams 0-4</li> <li>- Stevig Ouderschap</li> <li>- Vrouw en Kind centrum de Spiegeling</li> <li>- Gezinscentrum Slaaghwijk</li> <li>- tienermoedergroep Fiom/Madeliefje</li> <li>- (buurt)maatschappelijk werk</li> <li>- Moeders buurten (Stevenshof)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Zorg Adviesteams 4-12 basisscholen</li> <li>- buurt maatschappelijk werk</li> <li>- schoolmaatschappelijk werk</li> <li>- intern begeleiders basisonderwijs (inclusief zorgteams)</li> <li>- Vrouw en Kind centrum de Spiegeling</li> <li>- Gezinscentrum Slaaghwijk</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Zorg Adviesteams voortgezet onderwijs</li> <li>- (buurt) maatschappelijk werk</li> <li>- jongerensite www.overnuit.nl</li> <li>- Jeugd Preventieteam</li> <li>- jongerenwerk</li> <li>- JIP (Jongeren Informatiepunt)</li> </ul>
<p><b>Licht pedagogische hulp</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Opvoedbureau</li> <li>- Oudercursussen Thuiszorg: Hoera de baby is er, Ouders van een meerling, Peutermanieren, Gordoncursus</li> <li>- Oudercursussen: Opvoeden Zo</li> <li>- Stevig Ouderschap</li> <li>- HomeStart</li> <li>- tienermoedergroep Fiom/Madeliefje</li> <li>- methodiek Triple P binnen instellingen</li> <li>- cursussen Triple P</li> <li>- MEE</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Opvoedbureau</li> <li>- Oudercursussen: Opvoeden Zo, Triple P, Drukke kinderen</li> <li>- (school) maatschappelijk werk</li> <li>- Jeugd Preventie Team</li> <li>- MEE</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- oudercursussen Puber in Huis, Opvoeden Zo, Triple P</li> <li>- Jeugd Preventieteam</li> <li>- maatschappelijk werk</li> <li>- MEE</li> <li>- Tegendraads (?)</li> </ul>
<p><b>Coördinatie van zorg</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- Casusoverleg multiprobleem-gezinnen</li> <li>- Basiszorg Kwetsbare Kinderen</li> <li>- Gezinscoaches</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- Casusoverleg multiprobleem-gezinnen</li> <li>- Basiszorg Kwetsbare Kinderen</li> <li>- Gezinscoaches</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Meldpunt Zorg en Overlast</li> <li>- Casusoverleg multiprobleem-gezinnen</li> <li>- Basiszorg Kwetsbare Kinderen</li> <li>- Gezinscoaches</li> </ul>

## Bijlage IV

### Overige gemeentelijke nota's die van specifiek belang zijn voor het jeugdbeleid

1. Veiligheidsprogramma 2004-2009, Samenwerken aan veiligheid. (2004)
2. Sturen op leerlingenstromen in Leiden (2005)
3. Doorzetten en vasthouden, onderwijsachterstandenbeleid in Leiden 2006-2009 (2006)
4. Naschoolse activiteiten nieuwe stijl (2006)
5. Handhavingsbeleid Kinderopvang (2006)
6. Uitvoeringsprogramma preventie schoolverzuim en verminderen van voortijdig schoolverlaten 2005-2009 (2005)
7. Uitvoeringsagenda Talentestad Leiden (2007)
8. Cultuurnota 2006-2008 (2005)
9. Startschot, kadernota Leids sportbeleid 2006-2010 (2006)
10. Leiden in kleur, (2005)
11. Vrijwilligerswerk voor elkaar (2003)
12. Beleidsvisie verslavingszorg en maatschappelijke opvang 2006-2009 (2006)
13. Lokaal Gezondheidsbeleid 2003-2006 (2003)
14. WMO beleidsplan (2007).
15. Minimabeleid 2006
16. Meerjarenplan minimabeleid 2007-2010 (vastgesteld voor 2007)

# Bijlage V

## *Te ontwikkelen uitvoeringsplannen Jeugdbeleid 2008-2011*

1. Opvoedingsondersteuning
2. Jeugdparticipatie
3. Integraal aanbod veilig spelen in de wijk 12-
4. Uitbreiding jongerenwerk/activiteiten in de wijk
5. Uitbreiding stedelijke activiteiten 12-18 jaar op het gebied van cultuur en vrije tijd (jongerencultuur)
6. Integrale aanpak alcohol- en (soft)drugsgebruik jeugd
7. Integrale aanpak jeugdoverlast
8. Ketenaanpak, Centra voor Jeugd en gezin, Verwijsindex: in samenwerking met regio
9. Uitrol Veilig Opgroeien naar andere wijken



